

Sulkava

Varhaiskasvatussuunnitelma 2022

Nimi

Sulkavan kunnan varhaiskasvatussuunnitelma 2022

Kunta

Sulkava

Hyväksymispäivämäärä

28.6.2022

SISÄLLYS

1.	Varhaiskasvatussuunnitelman laadinta	1
2.	Paikalliset erityispiirteet ja varhaiskasvatuksen järjestämisen tavat	1
3.	Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma	1
4.	Varhaiskasvatuksen tavoitteet, järjestäminen ja toimintamuodot.....	2
5.	Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua	4
6.	Arvoperusta	5
7.	Oppimiskäsitys.....	6
8.	Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus.....	6
9.	Laaja-alainen osaaminen	7
	Ajattelu ja oppiminen	8
	Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu	8
	Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot	8
	Monilukutaito	9
	Digitaalinen osaaminen	9
	Osallistuminen ja vaikuttaminen	9
10.	Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet	10
	Oppiva yhteisö	10
	Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö	10
	Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo.....	10
	Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus	11
	Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa	11
11.	Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt	12
12.	Yhteistyö varhaiskasvatuksessa	13
13.	Pedagogisen toiminnan viitekehys	14
14.	Pedagoginen dokumentointi.....	16
15.	Monipuoliset työtavat.....	16
16.	Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä.....	17
17.	Oppimisen alueet.....	1
	17.1 Kielten rikas maailma	1
	17.2 Ilmaisun monet muodot.....	3
	17.3 Minä ja meidän yhteisömme.....	4

4 Tutkin ja toimin ympäristössäni	6
17.5 Kasvan, liikun ja kehityn	7
18. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia	9
19. Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet	10
20. Yhteistyö lapsen, huoltajan ja muiden asiantuntijoiden kanssa tuen aikana.....	12
21. Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa	14
22. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana.....	17
23. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva varhaiskasvatus ..	20
24. Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen	20
LIITTEET	22
Liite 1: LAPSEN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA	22
Liite 2: VARHAISKASVATUKSEN ALOITUSKESKUSTELULOMAKE	26
Liite 3: KIUSAAMISEN EHKÄISEMISSUUNNITELMA	27
Liite 4: 4-VUOTIAAN HAVAINNOINTILOMAKE	28
Liite 5: SULKAVAN LAPSIPERHEPALVELUIDEN PALVELUKUVAUS	35
Liite 6: KUVAUS LAPSESTA VARHAISKASVATUKSESSA	35

1. VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN LAADINTA

Opetushallitus antoi määräyksen päivitetyistä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteista 18.2.2022, joiden pohjalta kaikkien kuntien tulee päivittää omat varhaiskasvatussuunnitelmansa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (OPH 2022) on kaikkia varhaiskasvatuksen järjestäjiä oikeudellisesti velvoittava määräys.

Vuoden 2022 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden keskeisimmät muutokset kohdentuvat tuen tarjoamiseen (ks. luvut 19-22). Päivitystyöryhmässä ovat olleet varhaiskasvatuksen opettajat ja erityisopettaja sekä Vertikal Oy:n Piia Roos ja Heidi Vartiainen. Sulkavan kunnan uusi varhaiskasvatussuunnitelma otetaan käyttöön 1.8.2022.

Suunnitelmassa on yhdistetty valtakunnalliset perusteet ja paikalliset näkökulmat. Suunnitelma julkaistaan sähköisenä kunnan nettisivuilla.

2. PAIKALLISET ERITYISPIIRTEET JA VARHAISKASVATUKSEN JÄRJESTÄMISEN TAVAT

Sulkavan kunnan varhaiskasvatussuunnitelma on laadittu kuntatasolle koskemaan koko varhaiskasvatusta. Sulkavalla toimii päiväkotia, jossa kolme ryhmää, ryhmäperhepäiväkoteja 1–2 tarpeen mukaan ja tarvittaessa myös kotona työskenteleviä perhepäivähoitajia. Suunnitelma koskee kaikkia varhaiskasvatusmuotoja ja siinä voi olla tarkentavia osioita, mikäli toimintatavat eroavat päiväkodin ja perhepäivähoidon välillä.

Sulkavan kunnan peruspalvelulautakunta hyväksyy varhaiskasvatussuunnitelman suomenkielistä varhaiskasvatusta varten.

Vuosittain ryhmissä laaditaan tarkentava vuosisuunnitelma (ns. ryhmävasu), joka pohjautuu kuntatason suunnitelmaan ja jokaiselle lapselle tehtyihin varhaiskasvatussuunnitelmiin.

Varhaiskasvatussuunnitelma vahvistaa osaltaan jatkumoa varhaiskasvatuksesta esiopetuksen kautta edelleen perusopetukseen.

3. LAPSEN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA

Varhaiskasvatuksessa olevalla lapsella on varhaiskasvatusturva lain turvaama oikeus saada suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Näiden toteuttamiseksi laaditaan jokaiselle päiväkodissa ja perhepäivähoidossa olevalle lapselle varhaiskasvatussuunnitelma. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman lähtökohtana tulee olla lapsen etu ja tarpeet. Myös lapsen mielipide ja toiveet selvitetään ja huomioidaan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessissa. Suunnitelmaan kirjattavat tavoitteet asetetaan pedagogiselle toiminnalle. Lasten varhaiskasvatussuunnitelmista nousevat tavoitteet otetaan huomioon lapsiryhmän toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa sekä oppimisympäristöjen ja toimintakulttuurin kehittämisessä.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa on tärkeä tuntea lapsen osaaminen, vahvuudet, kiinnostuksen kohteet sekä yksilölliset tarpeet. Samoin on tärkeää, että lapsen huoltajan ja henkilöstön havainnot ja näkemykset lapsen kehityksen ja oppimisen vaiheista sekä ryhmässä toimimisesta otetaan huomioon suunnitelmassa. Suunnitelmaa laadittaessa huomioidaan myös lapsen kielellinen, kulttuurinen ja katsomuksellinen tausta.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan lapsen mahdollinen kehityksen ja oppimisen tuki ja sen toteuttaminen (ks. luku 22). Jos lapsella on jokin pitkäaikainen sairaus, joka vaatii lääkehoitoa päiväkotitai perhepäivähoitopäivän aikana, lapselle laaditaan lääkehoitosuunnitelma osana lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa.

Sulkavalla varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan jokaiselle lapselle yhdessä huoltajien kanssa lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksen tai vaihtaessa yksiköstä tai ryhmästä toiseen. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan Opetushallituksen laatimalle lomakkeelle. (Liite 1) Suunnitelman toteutumista sekä lapsen tuen tarvetta, tuen riittävyyttä ja tarkoituksenmukaisuutta arvioidaan jatkuvasti ja sitä tarkistetaan vähintään kerran vuodessa, yleensä toimintakauden päättyessä keväisin. Suunnitelmaa tarkistetaan kuitenkin aina, kun siihen on lapsen tarpeista johtuva syy. Suunnitelman arviointi kohdistuu erityisesti toiminnan järjestelyihin ja pedagogiikan toteutumiseen.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan liittyviä keskusteluja pitävät ja suunnitelmia laativat yhteistyössä varhaiskasvatuksen opettajat ja lastenhoitajat. Vastuu suunnitelmien asianmukaisesti tekemisestä on kuitenkin aina opettajalla. Suunnitelmat käydään läpi tiimeissä sekä ennen että jälkeen huoltajien kanssa käytyä keskustelua. Tarvittaessa suunnitelman laatimiseen osallistuu varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja/tai varhaiskasvatuksen kuraattori. Perhepäivähoidon suunnitelmien laatimisesta vastaa päiväkodin johtaja, mutta varsinaisen suunnitelman laatimisen voivat toteuttaa ryhmäperhepäivähoitajat.

4. VARHAISKASVATUKSEN TAVOITTEET, JÄRJESTÄMINEN JA TOIMINTAMUODOT

Kunta on velvollinen järjestämään varhaiskasvatusta niin laajasti ja sellaisin toimintamuodoin kuin kunnassa on tarvetta. Varhaiskasvatusta voidaan varhaiskasvatustlain mukaan toteuttaa päiväkotitoimintana, perhepäivähoitona tai avoimena varhaiskasvatustoimintana. Laissa säädetty lapsen oikeus varhaiskasvatukseen koskee päiväkodissa tai perhepäivähoidossa annettavaa varhaiskasvatusta. Huoltaja päättää lapsen osallistumisesta varhaiskasvatukseen. Esiopetuksessa olevalla lapsella tulee olla mahdollisuus osallistua varhaiskasvatukseen lain oikeuttamalla tavalla.

Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, varhaiskasvatustlakiin ja varhaiskasvatuksesta annettuun valtioneuvoston asetukseen sekä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Varhaiskasvatukseen sovelletaan myös hallintolakia ja lakia viranomaisen toiminnan julkisuudesta. Suomen perustuslain mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Varhaiskasvatuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki, tasa-arvolaki, Euroopan ihmisoikeussopimus, YK:n lapsen oikeuksien sopimus, YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista, YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista sekä YK:n kestävän kehityksen tavoitteet. Varhaiskasvatusta järjestetään ja kehitetään inkluusioperiaatteen mukaisesti. Kaikilla lapsilla on oikeus osallistua yhdessä varhaiskasvatukseen esimerkiksi tuen tarpeista, vammaisuudesta tai kulttuurisesta taustasta riippumatta.

Kun lapsi tarvitsee oppimiseensa ja hyvinvointiinsa tukea (myöhemmin lapsen tuki) ja saa sosiaali- ja terveydenhuollon tukitoimia ja palveluja, tällöin sovelletaan varhaiskasvatustlakia, sosiaalihuoltalakia, vammaisuuden

perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annettua lakia, kehitysvammaisten erityishuollosta annettua lakia ja terveydenhuoltolakia sekä mitä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista muualla laissa säädetään.

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisista tavoitteista säädetään varhaiskasvatuslaissa. Tavoitteet ohjaavat perusteiden sekä paikallisen ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaa, toteuttamista ja arviointia.

Varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on

1. edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia;
2. tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista inklusiivisten periaatteiden mukaisesti;
3. toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset;
4. varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatusympäristö;
5. turvata lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä;
6. antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa;
7. tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa tarpeen ilmettyä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä;
8. kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen;
9. varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin;
10. toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä.

Päiväkodeissa toiminta on ryhmämuotoista. Lapsiryhmät voidaan muodostaa eri tavoin ottaen huomioon esimerkiksi lasten ikä, sisarusuhteet tai tuen tarve. Ryhmien tulee olla pedagogisesti tarkoituksenmukaisia ja niiden muodostamisessa noudatetaan henkilöstön mitoituksen ja ryhmien enimmäiskokoon sekä tukeen liittyviä säännöksiä.

Päiväkotien henkilöstön moniammatillisuus on laadukkaan varhaiskasvatuksen voimavara, kun kaikkien koulutus ja osaaminen on käytössä sekä vastuut, tehtävät ja ammattiroolit toteutuvat tarkoituksenmukaisella tavalla. Varhaiskasvatuslaki korostaa pedagogiikan merkitystä ja samalla varhaiskasvatuksen opettajien ja erityisopettajan pedagogista vastuuta. Kokonaisvastuu lapsiryhmän toiminnan suunnittelusta, toiminnan suunnitelmallisuuden ja tavoitteellisuuden toteutumisesta sekä toiminnan arvioinnista ja kehittämisestä on varhaiskasvatuksen opettajilla. Varhaiskasvatuksen opettajat, erityisopettajat, lastenhoitajat ja muu varhaiskasvatuksen henkilöstö suunnittelevat ja toteuttavat toimintaa yhdessä.

Sulkavan kunnassa toimii Päiväkotitouhula, jossa on kolme lapsiryhmää: 0–3-vuotiaiden Nallukka, 3–5-vuotiaiden Paprikat ja 5–6-vuotiaiden Pippurit. Pippureissa järjestetään Sulkavan Yhtenäiskoulun esiopetusta. Jokaisessa ryhmässä toimii varhaiskasvatuksen opettaja ja kaksi lastenhoitajaa sekä tarvittava määrä ryhmäavustajia. Varhaiskasvatuksessa työskentelee varhaiskasvatuksen erityisopettaja, joka vastaa koko varhaiskasvatuksen erityisestä tuesta ja toimii lapsiryhmässä opettajana. Päiväkodin johtaja vastaa koko varhaiskasvatuksen talous- ja henkilöstöhallinnosta ja viime kädessä myös pedagogisesta toiminnasta. Hän työskentelee myös lapsiryhmässä. Päiväkotitouhulassa annetaan vuorohoitoa perheiden työ- ja/tai opiskeluaikojen mukaan.

Perhepäivähoito on pienessä ryhmässä toteutettavaa varhaiskasvatusta. Sitä voidaan järjestää perhepäivähoitajan tai lapsen kotona tai ryhmäperhepäivähoitona. Perhepäivähoidossa lapsiryhmiä muodostettaessa tulee kiinnittää huomiota tarkoituksenmukaisuuteen. Kodeissa työskentelevät perhepäivähoitajat vastaavat oman ryhmänsä

toiminnasta. Pedagoginen johtaminen ja toiminnan ohjaus tukee perhepäivähoitajien tavoitteellista toiminnan suunnittelua ja toteuttamista.

Sulkavalla toimii yksi perhepäiväkoti Leppis, joka sijaitsee Lohilahden taajamassa. Leppiksessä työskentelee tarpeen mukaan 1–2 ryhmäperhepäivähoitajaa, jolloin lapsimäärä voi olla 4–8. Toiminta on kodinomaisempaa kuin päiväkodissa, ja lasten ikäjakauma on laajempi.

Tarvittaessa palkataan omassa kodissa työskenteleviä perhepäivähoitajia. Perhepäivähoitajalla voi olla ryhmässä enintään neljä alle kouluikäistä lasta ja lisäksi yksi esikoululainen tai koululainen.

5. VARHAISKASVATUS OSANA LAPSEN KASVUN JA OPPIMISEN POLKUA

Varhaiskasvatus on tärkeä osa lapsen kasvun ja oppimisen polkua. Varhaiskasvatus luo pohjaa elinikäiselle oppimiselle. Lapset tuovat varhaiskasvatukseen mukanaan aiemman elämäkokemuksensa, jossa merkittävänä tekijänä ovat huoltajan ja lapsen väliset vuorovaikutus- ja kiintymyssuhteet. Henkilöstön tehtävänä on luoda luottamuksellinen suhde lapseen. Huoltajan ja henkilöstön välinen yhteistyö tuo lapsen elämään jatkuvuutta ja turvallisuutta. Sovittaessa lapsen varhaiskasvatuksen tavoitteista avoin, arvostava ja tasavertainen kohtaaminen on tärkeää. Säännöllinen yhteistyö on oleellista, jotta perheiden ja henkilöstön yhteinen kasvatustehtävä muodostaa lapsen kannalta mielekkään kokonaisuuden.

Lapsuuden merkityksen ymmärtäminen sekä tietämys lasten kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta ovat pedagogisen toiminnan perustaa. Yhtä tärkeää on tuntee jokainen lapsi ja ottaa huomioon hänen yksilöllinen kehityksensä. Lapsen tunteminen edellyttää mahdollisimman pysyviä vuorovaikutussuhteita henkilöstön ja lasten välillä.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kehityksen ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle.

Toiminta siirtymävaiheissa

Lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa hänet kutsutaan tutustumaan uuteen lapsiryhmään, henkilökuntaan ja tiloihin yhdessä huoltajien kanssa. Tutustumiskäynnillä täytetään aloituskeskustelulomake (liite 2) tärkeistä päivittäiseen toimintaan liittyvistä ensitiedoista yhdessä huoltajien kanssa. Kaikille lapsille laaditaan tarkempi varhaiskasvatussuunnitelma yhteistyössä huoltajien kanssa varhaiskasvatuksen alettua noin kahden kuukauden kuluessa.

Lapsen muuttaessa lapsiryhmästä toiseen valmistellaan hänen oppimiselleen ja hyvinvoinnilleen jatkumo, joka onnistuu lapsiryhmien opettajien ja erityisopettajan suunnitelmallisella yhteistyöllä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma siirtyy tulevaan lapsiryhmään varhaiskasvatuksen opettajien yhteistyöpalaverissa. Lapset pääsevät ennen siirtymistään tutustumaan tulevaan lapsiryhmäänsä.

Lapsen siirtyessä toisesta päiväkodista kysytään huoltajalta edellisessä päiväkodissa tehtyä lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa. Tämän avulla pystytään luomaan jatkumo lapsen oppimiselle ja hyvinvoinnille.

Lapsen siirtyessä esiopetukseen koulusihteeri lähettää huoltajille tammikuussa ilmoittautumislomakkeet liitteineen kotiin. Lapsille järjestetään keväisin tutustumisaamupäivä uudessa esiopetusryhmässä. Lapset kutsutaan tutustumispäivään henkilökohtaisella kirjeellä, ja samalla tiedotetaan vanhempia esiopetuksen alkamisajankohdasta ja muista ensitiedoista. Varhaiskasvatuksessa oleville tuleville esikoululaisille järjestetään edellisen vuoden aikana niin sanottua "pikkueskaritoimintaa".

Kaikissa ryhmissä järjestetään syksyisin vanhempain-/perheiden tilaisuudet uuden lapsiryhmän aloittaessa toimintansa. Tällöin tiedotetaan ryhmien toiminnasta sekä kasvatus- ja opetussisällöistä.

6. ARVOPERUSTA

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvoperustan yleisperiaatteina ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen sekä yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimus, inklusiiviset periaatteet ja lapsen syrjäntäkielto YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen, varhaiskasvatuslain ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen mukaisesti.

Lapsuuden itseisarvo

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on suojella ja edistää lasten oikeutta hyvään ja turvalliseen lapsuuteen. Varhaiskasvatus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvosta. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi omana itsenään sekä yhteisönsä jäsenenä.

Ihmisenä kasvaminen

Varhaiskasvatus perustuu elämän, kestävän elämäntavan ja ihmisoikeuksien kunnioittamiseen sekä ihmisarvon loukkaamattomuuteen. Henkilöstö tukee lasten kasvua ihmisyyteen, jota kuvaa pyrkimys totuuteen, hyvyyteen ja kauneuteen sekä oikeudenmukaisuuteen ja rauhaan. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan sivistystä, mikä ilmenee tavassa suhtautua itseän, muihin ihmisiin, ympäristöön ja tietoon sekä tavassa ja tahdossa toimia oikein. Henkilöstö ohjaa lapsia toimimaan arvoperustan mukaisesti sekä keskustelemaan arvoista ja ihanteista. Varhaiskasvatuksessa kiusaamista, rasismia tai väkivaltaa ei hyväksytä missään muodossa eikä keneltäkään.

Lapsen oikeudet

Lapsella on oikeus ilmaista itseään, mielipiteitään ja ajatuksiaan sekä tulla ymmärretyksi niillä ilmaisun keinoilla, joita hänellä on. Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen, huolenpitoon ja kannustavaan palautteeseen. Lapsella on oikeus leikkiä, oppia leikkien ja iloita oppimastaan sekä rakentaa käsitystä itsestään, identiteetistään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti. Lapsella on oikeus yhteisöllisyyteen ja ryhmään kuulumiseen. Lapsella on oikeus saada riittävä ja oikea-aikaista tukea varhaiskasvatuksessa. Lapsella on oikeus saada tietoa monipuolisesti, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita.

Yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja moninaisuus

Varhaiskasvatus edistää suomalaisen yhteiskunnan demokraattisia arvoja, kuten yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja moninaisuutta. Lapsilla tulee olla mahdollisuus kehittää taitojaan ja tehdä valintoja esimerkiksi sukupuolesta, syntyperästä, kulttuuritaustasta tai muista henkilöön liittyvistä syistä riippumatta. Henkilöstön tulee luoda moninaisuutta kunnioittava ilmapiiri. Varhaiskasvatus rakentuu moninaiselle kulttuuriperinnölle, joka muotoutuu edelleen lasten, heidän huoltajiensa sekä henkilöstön vuorovaikutuksessa.

Perheiden monimuotoisuus

Ammatillinen, avoin ja kunnioittava suhtautuminen monimuotoisiin perheisiin ja perheiden erilaisiin kieliin, kulttuureihin, katsomuksiin ja uskontoihin, perinteisiin sekä kasvatuskäytäntöihin luo edellytyksiä hyvälle kasvatusyhteistyölle. Lasten perheidentiteettiä ja perhesuhteita tuetaan siten, että jokainen lapsi voi kokea oman perheensä arvokkaaksi.

Terveellinen ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on ohjata lapsia terveyttä ja hyvinvointia edistäviin elämäntapoihin. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia kehittää tunnetaitojaan ja esteettistä ajatteluaan. Varhaiskasvatuksessa tunnustetaan ja noudatetaan kestävän elämäntavan periaatteita niin, että sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen ulottuvuus huomioidaan. Varhaiskasvatus luo perustaa ekososiaaliselle sivistykselle niin, että ihminen ymmärtää ekologisen kestävyuden olevan edellytys sosiaaliselle kestävyydelle ja ihmisoikeuksien toteutumiselle.

7. OPPIMISKÄSITYS

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset kasvavat, kehittyvät sekä oppivat vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja lähiympäristön kanssa. Oppimiskäsitys pohjautuu myös näkemykseen lapsesta aktiivisena toimijana. Lapset ovat synnynnäisesti uteliaita ja haluavat oppia uutta, kerrata ja toistaa asioita. Oppiminen on kokonaisvaltaista ja sitä tapahtuu kaikkialla. Siinä yhdistyvät tiedot, taidot, toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset ja ajattelu. Oppimista tapahtuu muun muassa lasten havainnoidessa ja tarkkaillessa ympäristöään sekä jäljitellessä muiden toimintaa. Lapset oppivat myös leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa.

Varhaiskasvatuksessa oppimisen lähtökohtana ovat lasten aiemmat kokemukset, heidän mielenkiinnon kohteensa ja osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla asioilla on yhteys lasten kehittyviin valmiuksiin sekä muuhun kokemusmaailmaan ja kulttuuritaustaan. Lapset oppivat parhaiten voidessaan hyvin ja kokiessaan olonsa turvalliseksi. Myönteiset tunnekokemukset ja vuorovaikutussuhteet edistävät oppimista. Vertaisryhmä ja kokemus yhteisöön kuulumisesta ovat lapsen oppimisen ja osallisuuden kannalta keskeisiä. Lasten tulee saada oppimiseensa henkilöstön ohjausta ja tukea. Lapsia kiinnostava, tavoitteellinen ja sopivasti haastava toiminta innostaa oppimaan lisää. Jokaisen lapsen tulee saada onnistumisen kokemuksia ja iloa omasta toiminnastaan sekä itsestään oppijana.

Leikki on varhaiskasvatusikäisten lasten oppimiselle merkityksellistä. Se on lasta motivoivaa ja iloa tuottavaa toimintaa, jossa lapset samalla oppivat monia taitoja ja omaksuvat tietoa. Varhaiskasvatuksessa tulee ymmärtää leikin itseisarvo lapselle sekä sen pedagoginen merkitys oppimisessa ja lasten kokonaisvaltaisessa kehityksessä ja hyvinvoinnissa.

8. PEDAGOGISESTI PAINOTTUNUT KASVATUKSEN, OPETUKSEN JA HOIDON KOKONAISUUS

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa pedagogiikka perustuu määriteltyyn arvoperustaan, käsitykseen lapsesta, lapsuudesta sekä oppimisesta. Pedagogiikalla tarkoitetaan monitieteiseen, erityisesti kasvatusta ja varhaiskasvatustieteelliseen tietoon perustuvaa, ammatillisesti johdettua ja ammattihenkilöstön toteuttamaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa lasten hyvinvoinnin ja oppimisen toteutumiseksi. Se näkyy varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa, oppimisympäristöissä sekä kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuudessa. Pedagogiikan painottuminen varhaiskasvatuksen kokonaisuudessa edellyttää pedagogista asiantuntemusta sekä henkilöstön yhteistä ymmärrystä siitä, miten lasten oppimista ja hyvinvointia voidaan parhaalla tavalla edistää.

Varhaiskasvatus toteutuu henkilöstön, lasten ja ympäristön vuorovaikutuksessa, jossa kasvatusta, opetusta ja hoitoa muodostavat eheän kokonaisuuden. Näitä kolmea ulottuvuutta voidaan tarkastella käsitteellisesti erillisinä, mutta käytännön toiminnassa ne nivoutuvat yhteen. Tämä mahdollistaa kokonaisvaltaisen lähestymistavan lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämisessä. Kasvatus, opetus ja hoito painottuvat eri tavoin eri-ikäisten lasten toiminnassa sekä varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa.

Kasvatus on toimintaa, jonka myötä kulttuuriset arvot, tavat ja normit välittyvät, muovautuvat ja uudistuvat. Osaltaan kasvatuksen tavoite on siirtää kulttuuriperintöä sekä tärkeitä pidettyjä arvoja ja traditioita seuraavalle sukupolvelle. Kasvatuksen avulla ohjataan lapsia muodostamaan omia mielipiteitään ja arvioimaan kriittisesti vallitsevia ajattelu- ja toimintatapoja sekä toimimaan eettisesti kestäväällä tavalla. Kasvatuksen sivistystehtävänä on

ohjata tietoisesti lasten yksilöllisen identiteetin muotoutumista siten, että lapset oppivat havaitsemaan oman toimintansa vaikutukset toisiin ihmisiin ja ympäristöönsä. Lasten kehitystä tuetaan niin, että he oppivat toimimaan sekä käyttämään osaamistaan myös toisten hyväksi.

Opetuksen lähtökohtana on varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritelty oppimiskäsitys. Opetuksen tarkoitus on edistää lasten oppimista ja auttaa lapsia luomaan merkityksiä itsestään, toisista ihmisistä sekä ympäröivästä maailmasta. Varhaiskasvatuksessa lapsia innostetaan ja motivoidaan opettelemaan uusia asioita sekä ohjataan käyttämään erilaisia oppimisen tapoja. Opetus tukee ja siinä hyödynnetään lasten luontaista uteliaisuutta ja tutkimisen halua. Opetuksessa otetaan huomioon lasten kehittyvät taidot, mielenkiinnon kohteet ja vahvuudet sekä lasten yksilölliset tuen tarpeet. Lisäksi opetuksen perustana ovat oppimisympäristöille, laaja- alaiselle osaamiselle ja pedagogiselle toiminnalle, ja lapsen tuelle asetetut tavoitteet.

Hoito on fyysisistä perustarpeista huolehtimista sekä tunnepohjaista välittämistä. Tavoitteena on, että lapsi tuntee itsensä arvostetuksi ja ymmärretyksi sekä kokee olevansa yhteydessä toisiin ihmisiin. Vastavuoroinen ja kunnioittava vuorovaikutussuhde sekä myönteinen kosketus ja läheisyys muodostavat perustan hyvälle hoidolle ja huolenpidolle. Päivittäin toistuvat tilanteet, kuten ruokailu, pukeminen ja riisuminen, lepo ja hygieniasta huolehtiminen ovat keskeinen osa lapsen päivää ja osa pedagogista toimintaa. Varhaiskasvatuksen hoitotilanteet ovat aina samanaikaisesti kasvatus- ja opetustilanteita, joissa opitaan esimerkiksi vuorovaikutustaitoja, itsestä huolehtimisen taitoja, ajan hallintaa sekä omaksutaan hyviä tottumuksia.

9. LAAJA-ALAINEN OSAAMINEN

Varhaiskasvatuksessa luodaan pohjaa lasten laaja-alaiselle osaamiselle. Laaja-alainen osaaminen muodostuu tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon kokonaisuudesta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja sekä toimia tilanteen edellyttämällä tavalla. Tietojen ja taitojen käyttämiseen vaikuttavat lasten omaksumat arvot ja asenteet sekä tahto toimia. Laaja-alaisen osaamisen tarve nousee ympäröivän maailman muutoksista. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu, työnteke sekä kansalaisena toimiminen nyt ja tulevaisuudessa edellyttävät tiedon- ja taidonalat ylittävää ja yhdistävää osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet kulkevat jatkumona varhaiskasvatussuunnitelman perusteista esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteisiin.

Laadukas pedagoginen toiminta vahvistaa lasten laaja-alaista osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa se, miten varhaiskasvatuksessa toimitaan, miten eri oppimisympäristöjä käytetään sekä miten lasten hyvinvointia ja oppimista tuetaan. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon toimintakulttuurin ja oppimisympäristöjen kehittämisessä sekä kasvatuksessa, opetuksessa ja hoidossa. Luvussa 17 kuvattujen oppimisen alueiden tehtävänä on edistää lasten laaja-alaista osaamista.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kuvataan kuusi toisiinsa liittyvää laaja-alaisen osaamisen osa-aluetta:

- ajattelu ja oppiminen
- kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu
- itsestä huolehtiminen ja arjen taidot
- monilukutaito
- digitaalinen osaaminen
- osallistuminen ja vaikuttaminen.

Seuraavaksi kuvataan mitä laaja-alaisen osaamisen eri osa-alueilla tarkoitetaan. Lisäksi määritellään varhaiskasvatuksen tehtävä kullakin osa-alueella.

Ajattelu ja oppiminen

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja ympäristön kanssa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon hankinta, jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua, jonka perustaa luodaan varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten ajattelun ja oppimisen taitoja.

Lasten ajattelu ja oppiminen kehittyvät monipuolisten ja merkityksellisten kokemusten avulla. Ihmettelylle, oivaltamiselle sekä oppimisen ilolle tulee olla tilaa. Leikissä lapsilla on mahdollisuus käyttää mielikuvitustaan ja luovuuttaan, kokeilla yhdessä ideoita ja tutkia maailmaa. Lasten taitoja jäsentää, nimetä ja kuvata ympäristöä ja sen ilmiöitä tuetaan iän ja kehityksen mukaisesti. Lapsia rohkaistaan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heidän kanssaan iloitaan onnistumisista ja opetellaan kannustamaan toisia. Lapsia kannustetaan myös sinnikkyteen ja olemaan lannistumatta epäonnistumisista sekä keksimään ratkaisuja eri tilanteissa. Heitä ohjataan suuntaamaan ja ylläpitämään tarkkaavaisuuttaan. Päivittäinen, riittävä fyysinen aktiivisuus tukee lasten ajattelua ja oppimista. Toiminnan pedagoginen dokumentointi sekä yhteinen pohdinta auttavat lapsia havaitsemaan oppimistaan ja tunnistamaan vahvuuksiaan. Tämä vahvistaa lasten uskoa omiin kykyihinsä.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Lapset kasvavat kulttuurisesti, kielellisesti ja katsomuksellisesti moninaisessa maailmassa. Tämä korostaa sosiaalisten ja vuorovaikutustaitojen sekä kulttuurisen osaamisen merkitystä. Osaamiseen kuuluu taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä sekä kyky reflektoida omia arvoja ja asenteita. Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys identiteetille, toimintakyvylle ja hyvinvoinnille. Toimiva vuorovaikutus erilaisista kulttuuri- ja katsomustaustoista tulevien ihmisten kanssa edellyttää oman ja muiden kulttuurin ja katsomuksellisen taustan ymmärtämistä ja kunnioittamista. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kulttuurista osaamista sekä heidän vuorovaikutus- ja ilmaisutaitojaan.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin, kieliin ja kulttuureihin. Henkilöstö toimii mallina lapsille toisten ihmisten sekä kielellisen, kulttuurisen ja katsomuksellisen moninaisuuden myönteisessä kohtaamisessa. Lapsia ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Yhteistyöhön perustuva toiminta luo mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lasten kanssa harjoitellaan asettumista toisen asemaan, opetellaan tarkastelemaan asioita eri näkökulmista sekä ratkaisemaan ristiriitatilanteita rakentavasti. Tämä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja. Lapsia tuetaan kulttuuri-identiteettien rakentamisessa. Varhaiskasvatuksessa saadut kokemukset, tiedot ja taidot kulttuuriperinnöstä vahvistavat lapsen kykyä omaksua, käyttää ja muuttaa kulttuuria. Esimerkiksi leikit, ruokailuhetket ja juhlat tarjoavat tilaisuuksia jakaa kokemuksia erilaisista perinteistä ja tavoista. Lapsia tuetaan myönteisen suhteen luomisessa moninaiseen ympäristöön.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Itsestä huolehtimiseen, terveyteen ja turvallisuuteen liittyvät taidot ovat kaikille tärkeitä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävän elämäntavan mukaisia valintoja. Varhaiskasvatuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Lasten itsenäisyyden asteittaista lisääntymistä tuetaan. Lapsia autetaan, ja heitä kannustetaan pyytämään apua sitä tarvitessaan. Lasten kanssa harjoitellaan erilaisia taitoja kuten pukeutumista, ruokailua sekä henkilökohtaisesta hygieniasta ja omista tavaroista huolehtimista. Lapsia ohjataan toimimaan vastuullisesti ja turvallisesti varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä sekä lähiluonnossa ja liikenteessä. Lasten kanssa käsitellään heidän hyvinvointiaan edistäviä asioita kuten levon, ravinnon, liikunnan ja mielen hyvinvoinnin merkitystä. Lapsia autetaan

tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä. Lasten tunnetaidot vahvistuvat, kun heidän kanssaan opetellaan havaitsemaan, tiedostamaan ja nimeämään tunteita. Lapsia ohjataan myös kunnioittamaan ja suojelemaan omaa ja toisten kehoa.

Monilukutaito

Monilukutaitoa tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, vuorovaikutuksessa sekä yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Monilukutaito edistää lasten kasvatuksellista ja koulutuksellista tasa-arvoa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea näiden taitojen kehittymistä.

Monilukutaito on kulttuurisesti moninaisten viestien ja ympäröivän maailman ymmärtämisen sekä vuorovaikutuksen näkökulmasta keskeinen perustaito. Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Monilukutaidon perustana on laaja tekstikäsitys, jonka mukaan erilaiset tekstit voivat olla muun muassa kirjoitetussa, puhutussa, audiovisuaalisessa tai digitaalisessa muodossa. Siihen sisältyy erilaisia lukutaitoja kuten kuvanlukutaito, numeerinen lukutaito, medialukutaito ja peruslukutaito. Monilukutaito liittyy kiinteästi ajattelun ja oppimisen taitoihin. Lasten kanssa nimetään asioita ja esineitä sekä opetellaan erilaisia käsitteitä. Lapsia innostetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan viestejä erilaisissa, myös digitaalisissa, ympäristöissä. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja.

Digitaalinen osaaminen

Digitaalisuus on osa yhteiskuntaa, jossa lapsi kasvaa. Digitaalista osaamista tarvitaan ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa, yhteiskunnassa toimimisessa ja oppimisessa. Digitaalisen osaamisen vahvistaminen edistää lasten koulutuksellista tasa-arvoa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on yhteistyössä kotien kanssa tukea lapsen ymmärrystä digitaalisuudesta.

Lasten kanssa tutkitaan ja havainnoidaan digitaalisuuden roolia arkielämässä. Digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä hyödynnetään dokumentoinnissa, leikeissä, vuorovaikutuksessa, peleissä, tutkimisessa, liikkumisessa sekä taiteellisessa kokemisessa ja tuottamisessa. Mahdollisuudet harjoitella, kokeilla ja tuottaa sisältöjä itse ja yhdessä muiden lasten kanssa käyttäen apuna digitaalisia välineitä edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja sekä monilukutaitoa. Henkilöstö ohjaa lapsia digitaalisten ympäristöjen monipuoliseen, vastuulliseen ja turvalliseen käyttöön.

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustan demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämään vaikuttavissa asioissa. Varhaiskasvatuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä kannustaa oma-aloitteisuuteen.

Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja aloitteisiin vastaaminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapset suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat toimintaa yhdessä henkilöstön kanssa. Samalla lapset oppivat vuorovaikutustaitoja sekä yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Henkilöstö huolehtii siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa. Osallistumisen ja vaikuttamisen kautta lasten käsitys itsestään kehittyy, itseluottamus kasvaa ja yhteisössä tarvittavat sosiaaliset taidot muovautuvat.

10. TOIMINTAKULTTUURIN KEHITTÄMINEN JA SITÄ OHJAAVAT PERIAATTEET

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutunut tapa toimia, joka muovautuu yhteisön vuorovaikutuksessa. Varhaiskasvatuksen järjestäjän ja varhaiskasvatusta johtavien henkilöiden tehtävänä on luoda edellytykset toimintakulttuurin kehittämiseksi ja arvioinnille varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa ja yksiköissä. Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on inklusiivinen varhaiskasvatus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä.

Sulkavan varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat seuraavat periaatteet:

Oppiva yhteisö

Sulkavan varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin kehittämisen tavoitteena on oppiva yhteisö, jossa lapset ja henkilöstö oppivat yhdessä ja toisiltaan. Yhteiset keskustelut ja pohdinnat ovat elinehto yhteiselle toimintakulttuurille. Lapsen etu on kaiken kehittämisen lähtökohta. Lapsia ja henkilöstöä kannustetaan rohkeasti jakamaan ajatuksiaan ja kokeilemaan uudenlaisia toimintatapoja. Henkilöstö pohtii oman toimintakulttuurinsa vaikutusta sekä tunnistaa ja korjaa sen ei-toivottuja piirteitä. Viikoittaisissa ryhmien tiimipalavereissa suunnitellaan tulevaa toimintaa, johon vaikuttavat aikaisemmat onnistumiset ja epäonnistumiset. Henkilöstö sitoutuu itsearviointiin, tiedon ja osaamisen jakamiseen ja samalla ammatilliseen kehittymiseen. Sulkavan varhaiskasvatuksen henkilöstö osallistuu oman alansa koulutuksiin. Henkilöstö on kiinnostunut vallitsevasta kulttuurista ja sen mukanaan tuomista uusista haasteista, kuten esimerkiksi ajanmukaisesta digitaalisesta osaamisesta ja monilukutaidosta. Kasvatuksen ammattilaiset perehtyvät siihen maailmaan, jossa lapset elävät. Huoltajilta ja lapsilta saatu palaute auttaa osaltaan henkilöstöä arvioimaan ja kehittämään omaa toimintaansa. Varhaiskasvatuksen opettajien yhteisten palavereiden tavoitteena on muun muassa tuoreen kasvatustieteen alan tutkimustiedon jakaminen ja siihen perehtyminen.

Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö

Sulkavan varhaiskasvatuksen henkilöstö tunnustaa leikin merkityksen lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle. Henkilöstö tunnustaa leikkiä rajoittavia tekijöitä ja kehittää leikkiä edistäviä toimintatapoja ja oppimisympäristöjä. Lapsilla ja henkilöstöllä on mahdollisuus kokea yhdessä tekemisen ja leikin iloa. Yhteisössä kannustetaan kaikkia kekseliäisyyteen, mielikuvituksen käyttöön, omaan ilmaisuun ja luovuuteen. Leikki saa näkyä ja kuulua. Lasten leikkialoitteille, kokeiluille ja elämyksille annetaan tilaa, aikaa ja leikkirauhaa. Leikkiville lapsille ja aikuisille mahdollistetaan keskittyminen leikkiin.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin kuuluu henkilöstön keskinäinen yhteistyö sekä vuorovaikutus huoltajien ja lähiympäristön kanssa. Yhteisön jäsenet kunnioittavat toisiaan ja arvostavat yhteistyötä. Yhteisö rohkaisee lapsia hyvään vuorovaikutukseen sekä toimimaan ryhmän jäsenenä. Sulkavan varhaiskasvatuksen henkilöstö panostaa lasten sosiaalisten taitojen oppimiseen. Henkilöstö tukee lasten vertaissuhteiden syntymistä ja vaalii ystävyyssuhteita. Turvallisessa yhteisössä puututaan ristiriitoihin ja opetellaan rakentavia keinoja niiden ratkaisemiseen.

Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Inklusiivisessa toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Lasten, henkilöstön ja huoltajien aloitteita, näkemyksiä ja mielipiteitä arvostetaan. Tämä edellyttää osallisuutta

edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden tietoista kehittämistä. Lasten ymmärrys yhteisöstä, oikeuksista, vastuusta ja valintojen seurauksista kehittyy osallisuuden kautta. Osallisuutta vahvistaa lasten sensitiivinen kohtaaminen ja myönteinen kokemus kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta. Lasten ja huoltajien osallistuminen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin edistää osallisuutta. Jokainen henkilöstön jäsen on tärkeä osa kasvatusyhteisöä.

Yhteisön jäsenet tulevat kohdatuiksi ja kohdelluiksi yhdenvertaisina riippumatta henkilöön liittyvistä tekijöistä. Yhdenvertaisuus ei merkitse samanlaisuutta. Toimintakulttuurin kehittämisen kannalta on tärkeää, että yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskevista asenteista keskustellaan työyhteisössä. Lisäksi tulee pohtia, miten esimerkiksi kieleen, etnisyyteen, katsomukseen, vammaisuuteen, sukupuoleen ja sen moninaisuuteen liittyvät asenteet näkyvät puheissa, eleissä, teoissa ja toimintatavoissa. Vuorovaikutuksen ja kielenkäytön mallit sekä tavat toimia stereotyyppisten oletusten mukaisesti välittyvät lapsille. Varhaiskasvatus on sukupuolisensitiivistä. Henkilöstö rohkaisee lapsia tekemään valintoja ilman sukupuoleen tai muihin henkilöön liittyviin seikkoihin sidottuja stereotyyppisiä rooleja ja ennako-odotuksia. Henkilöstö tunnistaa lasten keskinäisten kohtaamisten eriarvoistavia piirteitä sekä puuttuu niihin hienotunteisesti ja johdonmukaisesti. Myönteisellä ja kannustavalla vuorovaikutuksella tuetaan lapsen oman identiteetin ja itsetunnon kehitystä.

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Varhaiskasvatus on osa kulttuurisesti muuntuva ja monimuotoista yhteiskuntaa. Kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana. Yhteisössä tunnistetaan, että oikeus omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen on perusoikeus. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan ja hyödynnetään moninaista kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä yhteisön ja ympäristön kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista monimuotoisuutta. Tämä edellyttää henkilöstöltä tietoa kulttuureista ja katsomuksista sekä taitoa nähdä ja ymmärtää asioita monesta näkökulmasta ja asettua toisen asemaan. Erilaisista ajattelu- ja toimintatavoista keskustellaan rakentavasti ja luodaan myös uusia tapoja toimia yhdessä. Samalla edistetään kulttuurisesti kestävä kehitystä.

Kielitietoisessa varhaiskasvatuksessa tiedostetaan, että kielet ovat läsnä jatkuvasti ja kaikkialla. Henkilöstö ymmärtää kielen keskeisen merkityksen lasten kehityksessä ja oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan kuulumisessa. Monikielisyyden näkyväksi tekeminen tukee lasten kehitystä kulttuurisesti moninaisessa maailmassa. Henkilöstön tulee tiedostaa, että he ovat lapsille kielellisiä malleja, ja kiinnittää huomiota omaan kielenkäyttöön. Henkilöstö rohkaisee lapsia käyttämään kieltä monipuolisesti. Lasten kielelliset lähtökohdat huomioidaan, ja heille annetaan aikaa ja mahdollisuuksia vaihteleviin kielenkäytön tilanteisiin.

Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksessa arvostetaan terveellisiä, turvallisia ja liikunnallisia elämäntapoja. Varhaiskasvatuksen yhteisössä liikutaan monipuolisesti sisällä ja ulkona sekä vältetään pitkäkestoista istumista. Lasten hyvinvointia edistetään antamalla mahdollisuus päivän aikana rauhoittumiseen ja lepoon sekä tarjoamalla monipuolista, terveellistä ja riittävää ravintoa. Toimintakulttuurin kehittämisessä huomioidaan yhteisön mahdollisuus toimia kiireettömässä ja keskittymistä edistävässä ympäristössä. Selkeä ja suunnitelmallinen, mutta joustava päivän rakenne edistää hyvinvointia.

Varhaiskasvatuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä. Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Varhaiskasvatuksessa ei sallita kiusaamista, väkivaltaa eikä häirintää. Kiusaaminen tunnustetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti osana toimintakulttuurin kehittämistä. Olennaista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lasten vertaissuhteita ja yhteisön hyvinvointia. Henkilöstöllä on keskeinen rooli lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelun ja kehittymisen tukemisessa. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Häirintä-, kiusaamis- tai väkivaltatilanteista keskustellaan lasten huoltajien kanssa ja etsitään yhdessä ratkaisuja. Turvallisuuden edistämiseen kuuluu myös tapaturmien suunnitelmallinen ehkäisy ja seuranta, turvallisuuskasvatus sekä tiloista ja välineistä huolehtiminen. Varhaiskasvatus edellyttää toimivaa ja sitoutunutta turvallisuuden johtamista sekä turvallisuusasiat hallitsevaa henkilöstöä.

Kaikessa toiminnassa huomioidaan ekologisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti kestävä elämäntavan välttämättömyys. Arjen valinnoilla ja toimilla ilmentetään vastuullista suhtautumista luontoon ja ympäristöön. Varhaiskasvatuksessa edistetään välineiden ja tilojen yhteiskäyttöä, kohtuullisuutta, säästäväisyyttä, korjaamista ja uusiokäyttöä.

Henkilöstön toiminta on kiusaamista ehkäisevää. Ryhmät koostuvat erilaisista, kaikkien silmin saman arvoisista lapsista. Lapsille tehdään selväksi mitä kiusaaminen tarkoittaa ja lapsia opetetaan tunnistamaan kiusaamistilanteita, lasten oman toiminnan ohjaamisen helpottamiseksi.

Kiusaamistilanteita tunnistetaan henkilöstön toimesta ja niihin puututaan heti. Tähän tarvitaan myös yhteistyötä huoltajien kanssa. (Liite 3: Sulkavan varhaiskasvatuksen kiusaamisen ehkäisemissuunnitelma)

11. VARHAISKASVATUKSEN OPPIMISYMPÄRISTÖT

Varhaiskasvatuksessa tavoitteena on varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, inklusiivinen, terveellinen ja turvallinen sekä esteetön oppimisympäristö. Oppimisympäristöillä tarkoitetaan tiloja, paikkoja, yhteisöjä, käytäntöjä, välineitä ja tarvikkeita, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristön käsite sisältää varhaiskasvatuksessa muun muassa fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ulottuvuuden. Oppimisympäristöjä kehitetään siten, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa ja että ne tukevat lasten terveen itsetunnon sekä sosiaalisten ja oppimisen taitojen kehittymistä. Ergonomia, ekologisuus, viihtyisyys ja esteettömyys sekä tilojen valaistus ja akustiikka, sisäilman laatu ja siisteys otetaan huomioon oppimisympäristöjä rakennettaessa ja kehitettäessä.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja rakennetaan yhdessä lasten kanssa. Niiden tulee tukea lasten luontaista uteliaisuutta ja oppimisen halua sekä ohjata leikkiin, fyysiseen aktiivisuuteen, tutkimiseen sekä taiteelliseen ilmaisuun ja kokemiseen. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan. Oppimisympäristöt tarjoavat lapsille vaihtoehtoja mieluisaan tekemiseen, monipuoliseen ja vauhdikkaaseen liikkumiseen, leikkeihin ja peleihin sekä rauhalliseen oleiluun ja lepoon. Lasten ideat, leikit ja heidän tekemänsä työt näkyvät oppimisympäristöissä.

Oppimisympäristöissä voidaan toteuttaa monenlaista pedagogista toimintaa ja ne muuntuvat tarpeen mukaan. Henkilöstön tulee ottaa huomioon lasten kiinnostuksen kohteet, yksilölliset taidot ja tarpeet sekä osiassa Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen kuvatut varhaiskasvatuksen toteuttamisen periaatteet. Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä toimitaan joustavasti erikokoisissa ryhmissä, joissa jokaisella yhteisön jäsenellä on mahdollisuus osallistua toimintaan ja vuorovaikutukseen. Toiminta pedagogisesti tarkoituksenmukaisissa ryhmissä edistää lasten ja henkilöstön keskittymistä sekä lapsilähtöistä toimintaa.

Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat auttavat luomaan ilmapiiriltään turvallisen, muita kunnioittavan ja yhteisvastuullisen oppimisympäristön. Turvallisessa ilmapiirissä erilaisten tunteiden näyttäminen on sallittua ja henkilöstö auttaa lapsia tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä. Lapsia rohkaistaan kysymään, ja lasten kysymyksiin vastataan.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja kehitetään siten, että ne vahvistavat yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa. Tämä mahdollistaa perinteisten sukupuolistereotyyppien rikkomisen. Oppimisympäristöissä edistetään lasten kielellistä kehitystä ja kielitietoisuutta sekä tuodaan näkyväksi kulttuurista moninaisuutta.

Luonto sekä pihat, leikkipuistot ja muut rakennetut ympäristöt ovat myös varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjä. Ne tarjoavat kokemuksia, materiaaleja ja monipuolisia mahdollisuuksia leikkiin ja tutkimiseen. Niitä hyödynnetään liikunta- ja luontoelämysten ja oppimisen paikkoina.

Lasten saatavilla ja käytössä tulee olla riittävästi monipuolisia, ikätasoisia, pedagogisia ja turvallisia leikki- ja toimintavälineitä, ja niissä on tarvittaessa huomioitava lasten yksilölliset tuen tarpeet ja mielenkiinnon kohteet. Teknologia on osa monipuolista ja lasta osallistavaa oppimisympäristöä. Varhaiskasvatuksessa käytetään digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä tarkoituksenmukaisella tavalla. Lasten omia digitaalisia laitteita, leluja ja muita välineitä käytetään tarpeen mukaan ja niiden käytöstä sovitaan huoltajien kanssa.

Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa sekä fyysiset ja virtuaaliset vierailut esimerkiksi kirjastoon, museoon, kulttuuriperintökohteisiin, konsertteihin, teatteriin ja huoltajien työpaikoille rikastavat lasten oppimisympäristöjä. Oppimisympäristöjen suunnittelu tarjoaa myös luontevan yhteistyömahdollisuuden henkilöstön ja huoltajien välille.

Päiväkoti Touhula sijaitsee Sulkavan keskustassa, kunnan tarjoamien palvelujen ja luonnon äärellä. Kävelymatkan päässä ovat muun muassa yhtenäiskoulu, kirjasto, vanhusten palvelukeskus, palolaitos, soutustadion rantoineen, hyötyjätteiden kierrätyspiste, liikuntahalli sekä urheilukenttä. Päiväkodin viereinen Uitonrinteen metsä tarjoaa monia mahdollisuuksia luonnon tutkimiseen ja kaikenlaiseen retkeilyyn. Talvella hiihdetään järven jäällä, urheilukentällä, sekä liikuntahallin pelto- ja metsäladuilla. Sulkavan taajamassa liikkuminen tarjoaa hyvät mahdollisuudet opetella liikennetaitoja ja tutustua omaan lähiympäristöön sekä sen palveluihin. Sulkavan taajaman muut leikkikentät tarjoavat vaihtelua ja virikkeitä lapsille.

Päiväkoti Touhulassa on suuri leikkeihin innostava piha, joka on aidattu. Suuri piha-alue mahdollistaa myös liikuntaleikit. Lapset toimivat ulkotiloissa omaehtoisesti ja käyttävät leikeissään halutessaan avoimna pidettävän ulkovaraston leikkivälineitä. Leikkivälinetarjonnassa huomioidaan vuodenaikojen vaihtelu. Rintainen pihaosuus mahdollistaa muun muassa mäenlaskun ja tasaiset osat pihasta maila- ja pallopelit. Pihan laidalla on puutarha, missä kasvaa marjapensaita sekä luumu- ja omenapuu. Kypsä sato maistellaan syksyllä ulkoilujen aikana. Myös metsän antimia ihmetellään, tutkitaan ja kerätään.

Päiväkodin sisätilat muuntuvat päivän aikana eri tarkoituksiin. Samaa tilaa hyödynnetään eri tavoin lasten tarpeiden mukaan. Tämä helpottaa lasten jakamista pienryhmiin niin vapaan leikin kuin ohjatun toiminnan aikana. Kaikki päiväkodin oppimisen mahdollistavat ulko- ja sisätilat ovat lasten käytössä. Ruokailu tapahtuu aina kunkin lapsiryhmän omassa ruokatilassa. Päiväkodin salit toimivat lapsiryhmien lepotiloina. Jokaisella lapsella on nimikoitu vuode. Porrastettu aikataulutus ulkoilussa mahdollistaa laajemman sisä- ja ulkotilojen käytön lapsille.

Varhaiskasvatuksessa käytettävien oppimisympäristöjen toimivuutta arvioidaan viikoittaisissa ryhmien tiimipalavereissa. Palavereissa suunnitellaan toimintaa kulloinkin ryhmille käytettävissä olevien oppimisympäristöjen mukaan. Tarkoituksena on taata lapsille mahdollisimman laaja-alaista oppimista monipuolisia oppimisympäristöjä apuna käyttäen.

Ryhmäperhepäiväkoti Leppis toimii Lohilahden koulun tiloissa omana erillisenä yksikkönä. Käytössä on koulun liikuntasali ja ulkoliikuntapaikat. Lähimetsä ja piha innostavat liikkumaan.

12. YHTEISTYÖ VARHAISKASVATUKSESSA

Yhteistyöllä edistetään lapsen varhaiskasvatuksen tavoitteita sekä varhaiskasvatuksen laadukasta pedagogista toimintaa. Vastuu yhteistyön toteutumisesta ja suunnitelmallisuudesta on varhaiskasvatuksen järjestäjillä. He vastaavat myös siitä, että yhteistyötä toteutetaan tarvittaessa monialaisesti.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä on tärkeä merkitys varhaiskasvatuksessa. Yhteistyön tavoitteena on huoltajien ja henkilöstön yhteinen sitoutuminen lasten terveen ja turvallisen kasvun, kehityksen ja oppimisen

edistämiseen. Luottamuksen rakentaminen sekä tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus tukevat kasvatusyhteistyötä.

Ennen varhaiskasvatuksen aloittamista käydään huoltajien kanssa aloituskeskustelu, jonka tavoitteena on saada tietoa lapsesta sekä perheen tavoista ja tottumuksista. Tämä keskustelu toteutetaan ensimmäisen tutustumiskäynnin yhteydessä, jossa lapsi on mukana. Tällöin myös esitellään varhaiskasvatuspaikka ja sovitaan erilaisista käytänteistä. Tämän käynnin lisäksi lapsella on yksi tai kaksi tutustumiskäyntiä, joihin hän jää ilman huoltajaa. Lapsen siirtyessä toisesta päiväkodista, pyydetään huoltajalta lapsen aiempaa varhaiskasvatussuunnitelmaa, jotta aiempia tavoitteita ja toimintasuunnitelmia voidaan hyödyntää.

Noin kahden kuukauden kuluttua käydään vasukeskustelu huoltajien kanssa ja laaditaan lapsen varhaiskasvatussuunnitelma. Tässä asetetaan tavoitteet toiminnalle ja ympäristölle.

Jokapäiväiset haku- ja tuontitilanteet ovat erittäin tärkeä yhteistyömuoto. Lasten päivittäiset tapahtumat ja kokemukset jaetaan huoltajien kanssa. Kannustavat ja lapsen kehitystä ja oppimista myönteisesti kuvaavat viestit ovat tärkeitä. Huoltajan ja henkilöstön havainnot ja keskustelut lapsen päivästä luovat pohjan lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin turvaamiselle.

Varhaiskasvatuksessa järjestetään vanhempainiltoja tai perheiden yhteisiä iltoja. Viikoittain huoltajille lähetetään sähköpostit varhaiskasvatuksen ohjelmasta.

Yhteistyö eri tahojen kanssa

Yhteistyön tavoitteena on varmistaa laadukkaan varhaiskasvatuksen toteuttaminen ja kehittäminen.

Varhaiskasvatuksen yhteistyötahoilla tarkoitetaan kaikkia niitä alueellisia ja paikallisia toimijoita, joiden kanssa varhaiskasvatuksen on luontevaa tehdä yhteistyötä. Yhteistyö esimerkiksi muusta opetuksesta, liikunnasta, kirjastosta ja kulttuurista vastaavien tahojen ja muiden lähiympäristön toimijoiden kanssa lisää oppimisympäristöjen monipuolisuutta ja tukee varhaiskasvatuksen tavoitteita.

Sulkavalla toimii varhaiskasvatuksen kuraattori. Kuraattori toimii sekä koululla että varhaiskasvatuksessa, hän auttaa luomaan yhteyden koulun ja varhaiskasvatuksen välille sekä tukee vanhemmuutta. Kuraattori osallistuu säännöllisesti lapsiryhmien toimintaan ja tarvittaessa huoltajien kanssa tehtävään yhteistyöhön.

Varhaiskasvatuksessa toimii supi-ryhmä (Sulkavan pienet), joka kokoontuu muutaman kerran toimintakauden aikana. Sen tavoitteena on luoda lapsen ja lapsiryhmien tilanteista kokonaisnäkemystä ja kehittää varhaiskasvatukseen uusia toimintatapoja. Se myös antaa varhaiskasvatushenkilöstölle mahdollisuuden konsultoida asiantuntijoita lasten kasvuun ja kehitykseen liittyvissä asioissa.

Laaja terveystarkastus tehdään 4-vuotiaille ja tässä yhteydessä käytetään havainnointilomaketta (liite 4), jonka täyttävät varhaiskasvatus ja huoltajat erikseen ja se käydään huoltajien kanssa läpi ennen neuvolaan menoa.

13. PEDAGOGISEN TOIMINNAN VIITEKEHYS

Varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa ja sen toteuttamista kuvaa kokonaisvaltaisuus. Tavoitteena on edistää lasten oppimista ja hyvinvointia sekä laaja-alaista osaamista (kuvio 1). Pedagoginen toiminta toteutuu lasten ja henkilöstön välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteisessä toiminnassa. Lasten omaehtoinen, henkilöstön ja lasten yhdessä ideoima sekä henkilöstön suunnittelema toiminta täydentävät toisiaan. Varhaiskasvatuksen pedagoginen toiminta läpäisee kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuuden.

Kuvio 1. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan viitekehys

Pedagoginen toiminta on

- tietoista, suunnitelmallista, tavoitteellista toimintaa
- lähtökohtana lapsen kiinnostuksen kohteet ja tarpeet
- kokonaisvaltaista
- edistää laaja-alaista osaamista
- toimintaa dokumentoidaan ja arvioidaan.

Uuden toimintakauden suunnittelu aloitetaan kesäkuussa, kun tiedossa on lapsiryhmän lapset. Suunnitelmaa tarkennetaan viikoittain kokoontuvassa tiimipalaverissa. Eri ryhmien suunnitelmat sovitaan yhteen koko henkilökunnan yhteisessä suunnittelupalaverissa, jossa myös sovitaan käytäntöjä.

Suunnitelmaa arvioidaan, kehitetään tai muutetaan lapsiryhmän tarpeen mukaan. Lasten kiinnostusten kohteet vaikuttavat suunnitteluun eri teemojen, juhlien ja toiminnan osalta.

Toimintaan sisältyy aina eri oppimisen alueita. Esimerkiksi aamutuokiolla jumpataan, lauletaan, lasketaan, keskustellaan, kuunnellaan ja pohditaan. Toimintaa toteutetaan niin, että jokaisella lapsella on oikeus edetä oppimisessaan siten, että varhaiskasvatuksesta ja esiopetuksesta muodostuu lapselle mielekäs jatkumo. Jokainen arjen hetki koetaan ja huomioidaan tärkeäksi oppimiskokemukseksi ja niihin panostetaan yhtä lailla kuin ohjattuun ja suunniteltuun toimintaan.

14. PEDAGOGINEN DOKUMENTOINTI

Pedagoginen dokumentointi on varhaiskasvatuksen suunnittelun, toteuttamisen, arvioimisen ja kehittämisen keskeinen työmenetelmä. Se on jatkuva prosessi, jossa havainnot, dokumentit ja niiden vuorovaikutuksellinen tulkinta muodostavat ymmärrystä pedagogisesta toiminnasta. Pedagoginen dokumentointi mahdollistaa lasten ja huoltajien osallistumisen toiminnan arviointiin, suunnitteluun ja kehittämiseen.

Pedagoginen dokumentointi tuottaa tietoa lasten elämästä, kehityksestä, kiinnostuksen kohteista, ajattelusta, oppimisesta ja tarpeista sekä lapsiryhmän toiminnasta konkreettisella ja monipuolisella tavalla. Yksittäisten dokumenttien, esimerkiksi valokuvien, piirrosten tai henkilöstön havaintojen, avulla voidaan yhdessä lasten kanssa tarkastella heidän kehitystään ja oppimistaan. Lasten jo saavuttamat tiedot ja taidot, kiinnostuksen kohteet ja tarpeet tulevat näkyväksi pedagogisen dokumentoinnin kautta ja ovat toiminnan suunnittelun perusta.

Suunnitelmallisen dokumentoinnin tavoitteena on, että henkilöstö oppii tuntemaan yksittäistä lasta, ymmärtämään lasten välisiä suhteita sekä ryhmän henkilöstön ja lasten välisen vuorovaikutuksen luonnetta. Pedagogisen dokumentoinnin tarkoitus on toteuttaa varhaiskasvatusta lapsilähtöisesti. Dokumentoinnin avulla saatuja tietoja ja ymmärrystä hyödynnetään esimerkiksi työtapojen, oppimisympäristöjen, toiminnan tavoitteiden, menetelmien ja sisältöjen jatkuvassa muokkaamisessa lasten kiinnostusta ja tarpeita vastaavaksi. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on osa pedagogisen dokumentoinnin prosessia. Suunnitelmallista pedagogista dokumentointia tarvitaan myös lapselle annettavan tuen arvioinnissa (luvut 19–22).

Sulkavalla käytetään ainakin seuraavia pedagogisen dokumentoinnin menetelmiä:

- 1) Toimintakauden alussa lapselle tehdään yhdessä huoltajien kanssa LAPSEN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA, jota päivitetään tarvittaessa ja arvioidaan vanhempien kanssa kevätpalaverissa.**
- 2) Lapsen syntymäpäivät juhlitaan päiväkodissa ja hänelle tehdään KORTTI, johon laaditaan kuva ja runo, jotka ovat kuvauksia syntymäpäiväsankarista varhaiskasvatuksessa pitäen sisällään tapahtumia ja sattumuksia sekä opittuja asioita.**
- 3) OMAN KUVAN piirtäminen ja niiden tallentaminen. Lapsen töitä katsotaan yhdessä ja kannustetaan taiteilijaa.**
- 4) TUONTI- ja HAKUTILANTEISSA keskustellaan päivittäisistä tapahtumista.**
- 5) Ryhmän aikuisten kesken pohditaan lasten tilannetta HUOLIKYSELYN avulla syyskauden lopulla. Viikoittainen ohjelma suunnitellaan tiimipalaverissa ja siitä tiedotetaan vanhemmille.**

15. MONIPUOLISET TYÖTAVAT

Työtapojen valintaa ohjaavat varhaiskasvatukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten ikä, tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Toiminnalliset sekä luovuutta ja osallisuutta edistävät työtavat ovat lapsille luontevia oppimisen tapoja. Tällaisia ovat esimerkiksi lasten omaehtoinen ja ohjattu leikki, tutkiminen, liikkuminen sekä taiteellinen kokeminen ja ilmaisu. Digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä hyödynnetään toiminnassa. Monipuoliset työtavat ovat sekä oppimisen väline että opettelun kohde. Tämän vuoksi on tärkeää, että henkilöstö ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja erikokoisissa ryhmissä sekä itsenäisesti. Työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään ja ihmettelemään sekä päättämään ja ratkaisemaan ongelmia yhdessä.

Henkilöstöltä edellytetään ammattitaitoa ja herkkyyttä tunnistaa eri tilanteiden pedagogisia mahdollisuuksia. Tämä näkyy muun muassa taitona havaita lasten aloitteita ja tunnetiloja sekä muuttaa ja suunnata omaa toimintaansa niiden mukaisesti. Lasten aloitteet voivat olla kehollisia ja sanattomia, joten niiden ymmärtäminen ja niihin vastaaminen edellyttävät henkilöstöltä sensitiivistä läsnäoloa ja lapsen hyvää tuntemista.

Lapset ottavat osaa työtapojen suunnitteluun ja valintaan omien edellytystensä mukaisesti. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan sekä kokeilla erilaisia työtapoja. Työtapojen vaihteleva käyttö tarjoaa eri-ikäisille ja eri tavoin oppiville lapsille onnistumisen kokemuksia. Monipuoliset työtavat edellyttävät monipuolisia oppimisympäristöjä. Työtapojen käytössä hyödynnetään henkilöstön ja lasten osaamista sekä kokeillaan ja kehitetään uusia työtapoja.

Pedagogisen toiminnan toteuttamiseen liittyvät yhteiset linjaukset:

- 1) Pääperiaatteita ovat LUOVUUS, OSALLISUUS ja TOIMINNALLISUUS.***
- 2) Toiminnassa vuorottelevat aikuisten ohjaus (työtapojen esittely, opetus) ja lasten omaehtoiset kokeilut.***
- 3) Materiaalit ja välineet ovat lasten saatavilla ryhmän tiloissa.***
- 4) Aikuisten tehtävänä on myös huomata ja tunnistaa eri tilanteissa kiinnostuksen kohteita ja oppimisen mahdollisuuksia.***

16. LEIKKI KEHITYKSEN, OPPIMISEN JA HYVINVOINNIN LÄHTENÄ

Leikki on keskeinen toimintatapa varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tarjota kaikille lapsille mahdollisuuksia erilaisiin leikkeihin. Leikki edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Leikissä lapsi oppii, mutta lapselle itselleen leikki ei ole tietoisesti oppimisen väline vaan tapa olla ja elää sekä hahmottaa maailmaa. Kokemukset, jotka herättävät lapsissa tunteita, uteliaisuutta ja kiinnostusta, virittävät leikkiin.

Lapselle leikin merkitys syntyy leikistä itsestään. Leikki tuottaa lapsille iloa ja mielihyvää. Leikkiessään lapset ovat aktiivisia toimijoita: he jäsentävät ja tutkivat ympäröivää maailmaa, luovat sosiaalisia suhteita sekä muodostavat merkityksiä kokemuksistaan. Leikissä lapset rakentavat käsitystä itsestään ja muista ihmisistä. Leikkiessään lapset sekä jäljittelevät että luovat uutta ja muuntavat näkemäänsä. Samalla he mallintavat ja testaavat haaveitaan ja toiveitaan. Mielikuvitus mahdollistaa sen, että lapset voivat kokeilla erilaisia rooleja ja ideoita, joita he muuten eivät voisi toteuttaa. Leikkiessään lapset voivat käsitellä itselleen vaikeita kokemuksia. Leikissä on turvallista kokeilla, yrittää ja erehtyä.

Leikissä yhdistyvät keskeiset oppimista edistävät elementit: innostus, yhdessä tekeminen ja omien taitojen haastaminen. Leikki kehittyy ja saa eri muotoja kokemusten karttuessa. Henkilöstön ja lasten sekä lasten keskinäinen vuorovaikutus luovat perustan ajattelun ja kielen kehitykselle sekä kehittyville leikkitaidoille. Lapset havainnoivat, kokeilevat ja oppivat yhteisön sääntöjä leikissä. Ryhmässä leikkiessään lapset oppivat säätelämään tunteitaan ja tahtomistaan sekä huomioimaan toisten ihmisten näkökulmia. Yhteisöllisyys kasvaa leikin kautta ja vahvistaa myönteistä tunneilmastoa.

Leikki on varhaiskasvatuksen keskeinen työtapana. Pedagogisessa toiminnassa voidaan leikin juonen kehittämisessä ja leikkimaailmojen rakentamisessa yhdistää esimerkiksi draamaa, improvisaatiota tai satuja. Henkilöstön tulee tiedostaa keskittyneen tutkimisen, spontaanin luovan ilmaisun sekä vauhdikkaiden liikunta- ja peuhausleikkien merkitys lasten hyvinvoinnille ja oppimiselle. Eri tilanteita voi rikastaa leikinomaisuudella. Lorut, sanaleikit, laulut ja yhteinen hassuttelu vahvistavat myönteistä ilmapiiriä, mikä tukee oppimista ja hyvinvointia.

Henkilöstön tehtävä on turvata leikin edellytykset inklusiivisten periaatteiden mukaisesti, ohjata leikkiä sopivalla tavalla ja huolehtia siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus olla osallisena yhteisissä leikeissä omien taitojensa ja valmiuksiensa mukaisesti. Henkilöstön tulee suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti tukea lasten leikin kehittymistä sekä ohjata sitä joko leikin ulkopuolelta tai olemalla itse mukana leikissä. Henkilöstön fyysinen ja psyykinen läsnäolo tukee lasten välistä vuorovaikutusta ja ehkäisee ristiriitatilanteiden syntymistä.

Henkilöstön tulee havainnoida ja dokumentoida lasten leikkiä. Leikin havainnointi lisää henkilöstön ymmärrystä lasten ajattelusta ja kiinnostuksen kohteista sekä heidän tunteistaan ja kokemuksistaan. Havaintoja käytetään leikin ja muun toiminnan suunnittelussa ja ohjaamisessa. Henkilöstöltä edellytetään herkkyyttä ja ammattitaitoa sekä sukupuolisensitiivisyyttä havaita lasten leikkialoitteita ja vastata niihin sopivalla tavalla.

Pitkäkestoiseen leikkiin tarvitaan aikaa, rauhaa ja tilaa sekä sopivia ja lasten saatavilla olevia leikkivälineitä ja materiaaleja. Oppimisympäristöjen tulee joustaa leikkien mukaan, sillä leikit eivät välttämättä pysy paikallaan niille nimetyissä tiloissa.

Lasten kulttuurin ja lapsille suunnatun median tunteminen auttaa henkilöstöä ymmärtämään lasten leikkejä. Myös erilaiset pelit sekä digitaaliset välineet ja sovellukset tarjoavat niihin monenlaisia mahdollisuuksia. Leikkiin kannustavassa oppimisympäristössä myös aikuinen on oppija. Henkilöstö keskustele leikin merkityksestä ja lasten leikkeihin liittyvistä havainnoista huoltajien kanssa. Tällä tavoin voidaan edistää leikkien jatkumista kotona tai varhaiskasvatuksessa.

Sulkavan varhaiskasvatuksessa korostetaan seuraavia leikkiin liittyviä näkemyksiä:

- 1) Leikki tuottaa iloa, mielihyvää, riemua, yhteisöllisyyttä ja oppimiskokemuksia.***
- 2) Leikissä vuorottelevat ohjattu leikki (teemaleikit, sääntöleikit, lorut, laululeikit) ja lasten omaehtoinen leikki.***
- 3) Lapsille on tarjolla ja saatavissa välineitä erilaisiin leikkeihin: roolivaatteita, rakentelumateriaaleja, kotileikkivälineitä, nukkeja, autoja jne.***
- 4) Aikuinen havainnoi leikkiä mahdollisuuksien mukaan ja rikastaa leikkiä tarvittaessa leikkimällä mukana.***
- 5) Omaehtoiseen sisällä tapahtuvaan leikkiin on varattu aikaa päivittäin aamulla ennen tai jälkeen tuoli-piirin (yhteinen kokoontuminen koko- tai puoliryhmässä) ja iltapäivällä välipalan syömisen jälkeen. Pihaleikit käynnistyvät aamu- tai iltapäivisin ulkoilun aikaan. Lisäksi on oman lelun päivät, jolloin lapsi voi tuoda erityisen lelun mukaansa ja kertoa siitä ja leikkiä sillä toisten lasten kanssa.***
- 6) Leikeissä lapsiryhmän tiloja käytetään joustavasti, tarkoituksena saada leikkijöille leikkirauhaa pienemmissä ryhmissä. Tätä auttaa päiväkotiryhmien porrastettu ulkoilu aamupäivisin.***
- 7) Jos leikki loppuu tai vaihtuu toiseen, leikkivälineet korjataan paikoilleen leikkijöiden toimesta (aikuinen apuna).***

17. OPPIMISEN ALUEET

Oppimisen alueet kuvaavat pedagogisen toiminnan keskeisiä tavoitteita ja sisältöjä. Lapsilla on oikeus saada monipuolisia kokemuksia oppimisen eri alueista. Oppimisen alueet eivät ole erikseen toteutettavia, toisistaan irrallisia kokonaisuuksia, vaan niiden aihepiirejä yhdistetään ja sovelletaan lasten mielenkiinnon kohteiden ja osaamisen mukaisesti. Mielenkiinnon kohteet ja kysymykset ovatkin toiminnan keskeinen lähtökohta. Toiminnan suunnitteluun vaikuttavat myös lasten ikä ja aikuisten havainnot lapsiryhmästä (esim. kiinnostuksen kohteena koneet, keijut, eläimet) sekä painotukset lapsen vasussa. Näiden kautta päästään miettimään lapsiryhmän yhteisiä oppimisen tavoitteita.

17.1 Kielten rikas maailma

Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten **kielellisten taitojen** ja **valmiuksien** sekä **kielellisten identiteettien** kehittymistä. Varhaiskasvatuksessa vahvistetaan lasten uteliaisuutta ja kiinnostusta kieliin, teksteihin ja kulttuureihin. Kielen kehityksen tukeminen kytkeytyy lapsen monilukutaidon kehittymiseen (luku 10). Lisäksi se on yhteydessä muun muassa lasten kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvään laaja-alaiseen osaamiseen. Kehittyvät kielelliset taidot avaavat lapsille uusia vaikuttamisen keinoja, mahdollisuuksia osallisuuteen ja aktiiviseen toimijuuteen.

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Sen avulla lapsi ottaa haltuun erilaisia tilanteita ja asioita sekä toimii vuorovaikutuksessa muiden kanssa, ilmaisee itseään ja hankkii tietoa. Lasten kielellistä kehitystä tukee monipuolinen varhaiskasvatuksen kieliympäristö sekä yhteistyö huoltajien kanssa. Varhaiskasvatuksessa lapsille annetaan kannustavaa ja johdonmukaista palautetta heidän kielenkäyttö- ja vuorovaikutustaidoistaan.

Varhaiskasvatuksessa tuetaan jokaisen lapsen opetuskielen taitojen kehittymistä. Kasvatuksessa ja opetuksessa otetaan huomioon, että lapset kasvavat erilaisissa kielellisissä ympäristöissä, ja että he voivat samaan aikaan omaksua useita eri kieliä. Kotien tavat käyttää kieltä ja olla vuorovaikutuksessa vaihtelevat, ja kodeissa voidaan puhua useita kieliä. Kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta tehdään varhaiskasvatuksessa näkyväksi yhteistyössä huoltajien kanssa. Tämä osaltaan tukee lasten kielellisten identiteettien kehittymistä. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia varhaiskasvatuksessa käsitellään luvussa 19. Kielen oppimisen kannalta on tärkeää tiedostaa, että samanikäiset lapset voivat olla eri vaiheissa kielen kehityksen eri osa-alueilla. **Kielelliset identiteetit kehittyvät**, kun lapsia ohjataan ja tuetaan kielellisten taitojen ja valmiuksien keskeisillä osa-alueilla.

Kuvio 2. Lasten kielen kehityksen keskeiset osa-alueet varhaiskasvatuksessa

Vuorovaikutustaitojen kehittymisen kannalta lasten kokemukset kuulluksi tulemisesta ja siitä, että heidän aloitteisiinsa vastataan, ovat tärkeitä. Henkilöstön sensitiivisyys ja reagointi myös lasten non-verbaaleihin viesteihin on keskeistä. Vuorovaikutustaitojen kehittymistä tuetaan kannustamalla lapsia kommunikoimaan toisten lasten ja henkilöstön kanssa.

- **Sanotetaan tunteita**
- **kysytään: "Mikä on hätänä/ilon aiheena?"**

Lasten **kielen ymmärtämisen taitoja** tuetaan runsaan kielellisen mallintamisen avulla. Johdonmukainen toiminnan sanallistaminen ja keskusteleminen tukevat lasten sanavarannon kehittymistä. Erilaisissa varhaiskasvatuksen tilanteissa käytetään kuvailevaa ja tarkkaa kieltä. Tarvittaessa käytetään kuvia, esineitä ja tukiviittomia.

Lasten **puheen tuottamisen taitojen** kehittymistä seurataan ja ohjataan. Lapsia rohkaistaan puhumaan eri tilanteissa sekä aikuisten että toisten lasten kanssa. Tämä auttaa lapsia käyttämään ja ymmärtämään puhuttua kieltä. Lasten kanssa kiinnitetään vähitellen huomiota myös äänensävyihin ja äänenpainoihin.

- **ruokapöytäkeskustelut**
- **tuolipiirikeskustelut ja pohdinnat**
- **perushoitotilanteissa keskustelu**

Lasten **kielen käyttötaitoja ohjataan** ja kielen käyttöä pohditaan yhdessä lasten kanssa eri tilanteissa. Tavoitteena on tilannetietoisien kielen käytön vahvistuminen. Lasten kanssa harjoitellaan kertomista, selittämistä ja puheen vuorottelua. Lisäksi eläytyminen, huumorin käyttö sekä hyvien tapojen opettelu vahvistavat lasten kielen käyttötaitoja. Tutustuminen erilaisiin teksteihin tukee kielen käyttötaitojen kehittymistä ja auttaa lapsia havaitsemaan puhutun ja kirjoitetun kielen eroja.

- **lapsen oma päivä, jolloin lapsi kertoo itsestään ja perheestään kuvin ja sanoin. Muut lapset tekevät kysymyksiä, joihin oman päivän pitäjä vastaa.**
- **esitelmien pitäminen kiinnostuksen kohteista: tutkitaan asiaa ryhmissä aikuisen avustuksella ja esitellään tulokset yleisölle**

Lasten kielellinen ilmaisu monipuolistuu, kun heidän **kielellinen muistinsa** ja **sanavarantonsa** laajenee. Henkilöstön tehtävä on tukea tietoisesti tätä kehitystä. Kielellisen muistin kehittymistä tukevat esimerkiksi lorujen ja laululeikkien käyttö. Kielellä leikkittely, nimeäminen sekä kuvaavien sanojen käyttäminen edistävät lasten kielellisen muistin ja sanavarannon kehittymistä. Kiireetön keskustelu ja lukeminen sekä tarinoiden kerronta tarjoavat mahdollisuuksia pohtia sanojen ja tekstien merkityksiä ja opetella uusia käsitteitä asiayhteyksissä.

- **lauletaan viikon laulu tai jumpataan lorun mukaan**
- **"ruokalorut"**
- **viikoittain/päivittäin luetaan kuvakirjoja ja joka päivä lepohtokellä luetaan monipuolista lasten kirjallisuutta**
- **lapset keksivät itse tarinoita ja kortteihin tekstejä**

Lähiympäristön eri kielten havainnointi tukee lasten **kielitietoisuuden kehittymistä**. Henkilöstön tehtävänä on herättää ja lisätä lasten kiinnostusta suullista ja kirjoitettua kieltä sekä vähitellen myös lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kielen havainnointiin ja tutkimisen avulla suunnataan lasten huomiota sanojen merkityksistä kielen muotoihin ja rakenteisiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänteisiin. Lapsia rohkaistaan kirjoittamaan ja lukemaan leikkillisesti.

- **lapset tunnistavat oman nimensä tai merkkinsä ja oppivat tunnistamaan toisten nimiä**
- **kuvista luetaan päivän tehtäviä**

- **sanarytmiä taputetaan omista nimistä**
- **kirjoitetaan asioita, esim. käsitekartan teko**

Varhaiskasvatuksessa käytetään rikkaita ja vaihtelevia tekstejä. Lasten kanssa tutustutaan monipuolisesti lastenkirjallisuuteen. Lapsille kerrotaan tarinoita, ja heitä kannustetaan itse keksimään niitä. Lasten kertomuksia, loruja ja sanallisia viestejä dokumentoidaan. Monilukutaitoa tukevassa varhaiskasvatuksessa puheen rinnalla käytetään muun muassa visuaalisia, auditiivisia ja audiovisuaalisia viestejä sekä tekstejä.

- **päivän kulkua havainnollistetaan kuvin**
- **toiminnassa käytetään mahdollisimman paljon kuvitusta**
- **liikennevalot toimivat liukumäessä**
- **retkillä ihmetellään liikennemerkkejä**

17.2 Ilmaisun monet muodot

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tavoitteellisesti tukea lasten **musiikillisen, kuvallisen, käsityöllisen, sanallisen ja kehoillisen ilmaisun** kehittymistä sekä tutustuttaa heitä eri taiteenaloihin ja kulttuuriperintöön. Lasten ilmaisulle on luonteenomaista kokonaisvaltaisuus ja ilmaisun eri muotojen luova yhdisteleminen. Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen edistävät lasten oppimisedellytyksiä, sosiaalisia taitoja ja myönteistä minäkuvausta sekä valmiuksia ymmärtää ja jäsentää ympäröivää maailmaa. Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja luovat merkityksiä erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Kyky kuvitella ja luoda mielikuvia on keskeistä myös lapsen eettisen ajattelun kehittymiselle. Kulttuuriperintöön, taiteeseen ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osaamista myös monilukutaidon sekä osallistumisen ja vaikuttamisen osa-alueilla.

Kulttuuri on tärkeä osa lapsen identiteettiä. Varhaiskasvatuksessa lapsille tarjotaan mahdollisuuksia nähdä ja kokea monipuolisesti taidetta ja muuta kulttuuria. Taiteeseen ja kulttuuriin liittyvät kokemukset vahvistavat lasten kykyä omaksua, käyttää ja tuottaa kulttuuria. Samalla lapset oppivat ymmärtämään taiteen ja kulttuuriperinnön merkitystä ja arvoa.

Ilmaisun eri muodot tarjoavat lapsille keinoja kokea ja hahmottaa maailmaa heitä puhuttelevalla ja innostavalla tavalla. Taiteellinen ilmaisu tarjoaa lapsia motivoivia keinoja havaintojen, tunteiden ja luovan ajattelun näkyväksi tekemiseen. Ilmaisun eri muotoihin tutustutaan moniaistisesti, erilaisia työtapoja, oppimisympäristöjä sekä lähiympäristön kulttuuritarjontaa hyödyntäen. Oppimisympäristöjen esteettisyys, innostavuus, saatavilla olevat monipuoliset välineet ja materiaalit sekä riittävä ohjaus ovat merkityksellisiä ilmaisumuotoihin tutustuttaessa.

Taidekasvatus sisältää sekä spontaania että ennalta suunniteltua toimintaa. Ilmaisun ja oppimisen prosesseissa korostuu kokeilu, tutkiminen, tekemisen eri vaiheiden harjoittelu ja niiden dokumentointi. Jokaisen lapsen yksilöllistä ilmaisua tuetaan ja lasten yhteisille luoville prosesseille annetaan riittävästi aikaa ja tilaa. Henkilöstön, lasten ja yhteistyökumppaneiden erityisosaamisen hyödyntäminen rikastuttaa taidekasvatusta.

Varhaiskasvatuksen **musiikillisen ilmaisun** tavoitteena on tuottaa lapsille musiikillisia kokemuksia sekä vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsia ohjataan elämykselliseen kuuntelemiseen ja ääniympäristön havainnointiin. Lasten valmiudet hahmottaa musiikkia sekä äänen kestoa, tasoa, sointiväriä ja voimaa kehittyvät leikinomaisen musiikillisen toiminnan kautta. Heidän kanssaan lauletaan, loruillaan, kokeillaan erilaisia soittimia, kuunnellaan musiikkia ja liikutaan musiikin mukaan. Lapset saavat kokemuksia perussykkeestä, sanarytmeistä ja kehosoittamisesta. Lapsia rohkaistaan käyttämään mielikuvitustaan ja ilmaisemaan musiikin herättämiä ajatuksia ja tunteita esimerkiksi kertoen, kuvallisesti ilmaisten tai tanssien. Lapset saavat myös kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä sekä pienimuotoisten musiikkiesitysten harjoitteluprosesseista ja esiintymistilanteiden tuomasta onnistumisen ilosta.

- **lauletaan; aamulaulut, laulut lepohuoneessa, odottelulaulut ja laululeikit**
- **kaikenlaisen musiikin kuuntelu, esim. "baletti"musiikki**

Kuvallisen ilmaisun tavoitteena on kehittää lasten suhdetta kuvataiteeseen, muuhun visuaaliseen kulttuuriin ja kulttuuriperintöön. Lapsilla on mahdollisuus nauttia kuvientekemisestä sekä saada esteettisiä elämyksiä ja kokemuksia taiteen äärellä. Lapset harjoittavat kuvallista ajatteluaan, havainnointiaan ja kuvien tulkintaa monipuolisen kuvailmaisun avulla. Kuvan tekemisen taitoja kehitetään moniaistisesti sekä yhteyksiä muihin ilmaisun muotoihin rakentaen. Lapset kokeilevat erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja esimerkiksi maalaamalla, piirtämällä, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tekemiään kuvia, taideteoksia, mediasisältöjä, esineitä sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.

Suunnittelutaitoja, luovaa ongelmaratkaisua, hienomotorisia taitoja, rakenteiden, materiaalien ja tekniikoiden tuntemusta sekä muotoilua harjoitellaan lapsille soveltuvien käsityön teknisen työn ja tekstiilityön työtapojen avulla. Näitä työtapoja voivat olla esimerkiksi muovailu, leikkaaminen, naulaaminen, sahaaminen ja ompelu. **Käsityöllisen ilmaisun tavoitteena** on tarjota lapsille kokeilun, tutkimisen, yhteisöllisen tekemisen, kokemisen ja oivaltamisen iloa sekä nautintoa työskentelystä, jossa oma luovuus ja kädenjälki näkyvät. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia itse kokeilla, tutkia ja yhdistellä erilaisia materiaaleja sekä opetella työskentelyssä tarvittavia käsityön tekniikoita. Lapset saavat ideoida ja toteuttaa erilaisia teoksia ja esineitä. Lasten kanssa voidaan tarkastella ja hyödyntää sekä lasten taustoihin liittyviä että paikallisia käsityöperinteitä.

- ***lapsen omat suunnitelmat ja niiden toteutus***
- ***ohjatut tekstiili tai/ja puutyöt***
- ***erilaisten materiaalien käyttö***
- ***luonnon materiaalien suosiminen ja käyttö***

Lapsia rohkaistaan **sanalliseen** ja **keholliseen ilmaisuun** esimerkiksi draaman, tanssin ja leikin keinoin. Tavoitteena on, että harjoitukset ja leikit tarjoavat lapsille mahdollisuuden monipuoliseen kielelliseen ja keholliseen kokemukseen, ilmaisuun ja viestintään. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työestetään yhdessä. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta, toteutetusta ja arvioidusta luovasta prosessista. Toiminnassa hyödynnetään monipuolisesti esimerkiksi lastenkirjallisuutta, sanataidetta, teatterin eri muotoja, tanssia ja sirkusta.

- ***päiväkodin PARAATIPERJANTAIT, lapset keksivät esityksiä ja esittävät niitä laulusalissa toisille lapsille***
- ***aikuiset elävöittävät satuja teatterin keinoin***
- ***roolileikit***
- ***erilaiset teemajuhlat, esim. villasukkaluistelu, kahvilat, kuninkaalliset juhlat...***
- ***kevät- ja joulujuhlat***

17.3 Minä ja meidän yhteisömme

Lasten elinpiiri laajenee heidän aloittaessaan varhaiskasvatuksen kodin ulkopuolella. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Varhaiskasvatuksen tehtävä on kehittää lasten valmiuksia ymmärtää lähiyhteisön monimuotoisuutta ja harjoitella siinä toimimista. Tehtävää lähestytään **eettisen ajattelun, katsomusten, lähiyhteisön menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden** sekä **median** näkökulmista. Toiminnassa voidaan käyttää monipuolisesti esimerkiksi satuja, musiikkia, kuvataidetta, leikkiä, draamaa, erilaisia mediasisältöjä sekä vierailijoita, vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia. Minä ja meidän yhteisömme -oppimisen alue tukee erityisesti lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista.

Eettisen ajattelun taitojen kehittymistä tuetaan pohtimalla lasten kanssa eri tilanteissa esiintyviä tai lapsia askarruttavia eettisiä kysymyksiä. Teemat voivat liittyä esimerkiksi ystävyyteen, oikean ja väärän erottamiseen, oikeudenmukaisuuteen tai pelon, surun ja ilon aiheisiin. Eettisiä kysymyksiä käsitellään lasten kanssa niin, että he voivat tuntea olonsa turvalliseksi ja hyväksytyksi. Lasten kanssa pohditaan myös ryhmän sääntöjä ja niiden perusteita.

- *sääntöjen kirjaaminen ja kuvittaminen esimerkiksi hyvän mielen sopimuksen laatiminen*
- *mietitään omia tuntemuksia ja myös miltä oma tekeminen toisista tuntuu*
- *positiivisen palautteen jakaminen jokaiselle, kannustus ja tasapuolinen huomiointi. Tavoitteena vahvistaa itsetuntoa.*
- *opetellaan pyytämään ja antamaan anteeksi*
- *pohditaan oikea-väärä, hyvä-paha -käsitteitä*
- *opetellaan hyviä tapoja*

Varhaiskasvatuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat ensisijaisesti lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja muut katsomukset. Lasten kanssa voidaan tarkastella myös laajemmin uskontoja ja katsomuksia. Vastaavasti tarkastellaan uskonnottomuutta. Tavoitteena on edistää keskinäistä kunnioitusta ja ymmärrystä eri katsomuksia kohtaan sekä tukea lasten kulttuuristen ja katsomuksellisten identiteettien kehittymistä. Lasten kanssa tutustutaan erilaisiin katsomuksiin ja niihin liittyviin perinteisiin. Luontevia tapoja tarkastella katsomuksia ovat esimerkiksi vuodenkiertoon liittyvät juhlat ja tapahtumat sekä päivittäiset tilanteet, kuten pukeutuminen tai ruokailu. Lasten ihmettelylle annetaan tilaa, ja heidän kanssaan pohditaan heitä askarruttavia elämänskysymyksiä.

Katsomuskasvatuksessa tehdään yhteistyötä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen ja kunnioittaen. Katsomuskasvatus tukee muun muassa lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista.

- *seurakunnan kanssa tehdään yhteistyötä, mutta lapsella on vapaus olla osallistumatta, perheen vakaumuksen mukaan*
- *edistetään keskinäistä kunnioitusta ja ymmärrystä omalla esimerkillä*

Lähiyhteisön menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa historiallisiin asioihin sekä hyvän tulevaisuuden rakentamiseen. Lisäksi tarkastellaan lasten kasvuympäristöjen moninaisuutta.

Lapsille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Tärkeitä tiedon lähteitä ovat lapset ja heidän henkilöhistoriansa, lähiyhteisön jäsenet, esineistöt ja ympäristöt. Lisäksi voidaan hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta heidän omasta kulttuuriperinnöstään. Menneeseen aikaan voidaan tutustua esimerkiksi lasten isovanhempien lapsuuden leikkien ja musiikin avulla.

Nykyhetkeä tarkastellaan käsittelemällä lasten kanssa heitä askarruttavia tai kiinnostavia ajankohtaisia asioita. Lasten kanssa tarkastellaan myös lähiyhteisön moninaisuutta sitä kunnioittaen. Tarkastelun kohteena ovat muun muassa ihmisten, sukupuolten ja perheiden moninaisuus. Tavoitteena on kasvattaa lapsia ymmärtämään, että ihmiset ovat erilaisia mutta samanarvoisia.

Menneisyyden ja nykyisyyden lisäksi on tärkeää pohtia tulevaisuutta ja sitä, miten voimme vaikuttaa suotuisan tulevaisuuden toteutumiseen. Tulevaisuuden pohdinta voi liittyä esimerkiksi tulevan vuodenajan leikkien tai oman oppimisympäristön suunnitteluun. Lasten kanssa voidaan esimerkiksi rakentaa tulevaisuuden mielikuvitusmaailmoja tai pohtia tulevaa lapsia kiinnostavien ammattien kautta.

- *omat päivät, lapsen oma historia vauvasta leikki-ikäiseksi*
- *lauletaan ja leikitään perinteisiä leikkejä*
- *leikkipäivät eri teemoilla ("miten ennen elettiin", "raketilla kuuhun", "kansakoulu" jne.)*
- *"tarinakuusi", vanhojen tarinoiden kertominen metsässä*
- *vuodenaikaan ja kalenteriin liittyvien juhlien viettäminen ja niihin liittyvien perinteiden siirtäminen (joulu, pääsiäinen, laskiainen, vappu, juhannus, itsenäisyyspäivä, syntymäpäivät, kevät)*

Varhaiskasvatuksessa **mediakasvatuksen** tehtävänä on tukea lasten mahdollisuuksia toimia aktiivisesti ja ilmaista itseään yhteisössään. Lasten kanssa tutustutaan eri medioihin ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti turvallisissa ympäristöissä. Lasten elämään liittyvää mediasisältöä ja sen todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla harjoitellaan kehittyvää lähde- ja mediakriittisyyttä. Lapsia ohjataan käyttämään mediaa vastuullisesti ottaen huomioon oma ja toisten hyvinvointi. Mediassa esiintyviä teemoja voidaan käsitellä lasten kanssa esimerkiksi liikunnallisissa leikeissä, piirtämällä tai draaman keinoin.

- *keskustelut lasten ohjelmista edellyttävät myös aikuiselta aiheeseen tutustumista*
- *harjoitellaan lukemaan kuvista*
- *mietitään esim. tietokoneen, TV:n ja pelien turvallista käyttöä myös vanhempien kanssa*

4 Tutkin ja toimin ympäristössäni

Varhaiskasvatuksen tehtävä on antaa lapsille valmiuksia havainnoida, jäsentää ja ymmärtää ympäristöään. Lapsia ohjataan tutkimaan ja toimimaan luonnossa ja rakennetussa ympäristössä. Varhaiskasvatus tukee lasten **matemaattisen ajattelun** kehittymistä sekä vahvistaa myönteistä suhtautumista matematiikkaan. Varhaiskasvatukseen sisältyy myös **ympäristökasvatusta** ja **teknologikasvatusta**. Oppimisympäristöihin liittyvät omakohtaiset havainnot, kokemukset ja elämykset auttavat lapsia ymmärtämään syy- ja seuraussuhteita sekä kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Lasten kehittyvä taito nimetä asioita sekä käyttää erilaisia käsitteitä edistää monilukutaitoa.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa **matemaattisen ajattelun** eri vaiheissa oleville lapsille. Lapset tutustuvat matematiikkaan ja sen osa-alueisiin havainnollisen ja leikinomaisen toiminnan myötä. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota päivittäisissä tilanteissa ja lähiympäristössä ilmeneviin muotoihin, määriin ja muutoksiin. Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan ilmaisemalla ja tarkastelemalla niitä esimerkiksi kehollisesti tai eri välineiden ja kuvien avulla. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia luokitella, vertailla ja asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia ja muutoksia. Lapsia kannustetaan myös oppimisympäristöön liittyvien ongelmien löytämisessä, pohtimisessa ja päättelyssä sekä ratkaisujenetsimisessä.

Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti vuorovaikutteisissa tilanteissa, esimerkiksi leikkiä ja lapsia houkuttelevia materiaaleja hyödyntäen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä ja taitojen karttuessa liittämään ne lukusanaan ja numeromerkkeihin taitojensa mukaan. Lukujonotaitoja ja nimeämistä voidaan kehittää esimerkiksi lorujen ja riimien avulla. Lasten kanssa kokeillaan mittaamista ja harjoitellaan sijainti- ja suhderekäsitteitä esimerkiksi liikuntaleikeissä, piirtäen tai eri välineiden avulla.

Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tilan ja tason hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan kappaleita ja muotoja sekä leikkimään niillä. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Aikakäsitettä avataan esimerkiksi vuorokauden- ja vuodenaikojen havainnoimalla.

- *laskeminen: lukujonon luetteleminen, esim. kuinka monta paprikaa puussa, sormien laskeminen, määrän ja luvun yhdistely, nopan pisteiden laskeminen ja nappulan siirto lautapeleissä*
- *luokittelu, asioiden/esineiden järjestäminen jonkun ominaisuuden mukaan, esim. lelujen kerääminen omiin laatikoihin*
- *vertailu, voidaan miettiä esim. kokoa: suurempi/pienempi, määrää: enemmän/vähemmän*
- *aikakäsitteen avaamisessa päiväjärjestykset, kalenteri, vuodenaikakuvat*

Ympäristökasvatuksen tavoitteena on vahvistaa lasten luontosuhdetta ja vastuullista toimimista ympäristössä sekä ohjata heitä kohti kestävä elämäntapaa. Ympäristökasvatus sisältää kolme ulottuvuutta: oppiminen ympäristössä, oppiminen ympäristöstä sekä toimiminen ympäristön puolesta. Lähiluonto sekä rakennettu ympäristö ovat sekä oppimisen kohteita että oppimisympäristöjä.

Luonnossa ja rakennetussa ympäristössä retkeily sekä ympäristön tutkiminen ovat tärkeä osa varhaiskasvatusta. Myönteisten kokemusten kautta lapsi oppii nauttimaan luonnosta ja lähiympäristöstä ja hänen ympäristösuhteensa vahvistuu. Luonnon ilmiöitä havainnoidaan eri aistein ja eri vuodenaikoina. Niistä keskustellaan ja niitä tutkitaan. Samalla opetellaan ympäristöön liittyvien käsitteiden käyttöä. Eri kasvi- ja eläinlajien tunnistamisen harjoittelemisen vahvistaa luonnon tuntemusta. Lasten kanssa opetellaan etsimään tietoa heitä kiinnostavista asioista. Luonto voi olla myös esteettisen kokemuksen ja rauhoittumisen paikka.

Lapsia ohjataan kunnioittamaan luontoa, sen kasveja ja eläimiä. Ympäristökasvatuksella edistetään kestävään elämäntapaan kasvamista sekä siinä tarvittavien taitojen harjoittelemista. Näitä käytännön taitoja ovat esimerkiksi roskaamaton retkeily, kohtuullisuuden ja säästäväisyyden opettelu, ruokailuun liittyvä vastuullisuus, energian säästäminen sekä jätteiden vähentäminen esimerkiksi kierrätyksen, tavaroiden korjaamisen ja uudelleenkäytön avulla. Samalla lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota tekojen vaikutuksiin. On tärkeä huolehtia siitä, että lapset kokevat voivansa omilla teoillaan vaikuttaa kestävään elämäntapaan mutta ilman että heidän tarvitsee kantaa lapsina liian suurta vastuuta kestävän elämäntavan ylläpitämisestä.

- ***pidetään huolta leluista***
- ***opetellaan säästämään luonnon varoja (ei valuteta vettä turhaan, piirretään paperi täyteen, sammutetaan turhat valot)***
- ***poimitaan lähimetsän marjoja ja pihan pensaiden marjoja syötäväksi***
- ***opetellaan kierrätystä: biojäte/sekajäte ruokailun yhteydessä***
- ***tutkaillaan ja nimetään oman pihan pieneläimiä, keskustellaan niiden merkityksestä luonnossa***
- ***eläinaiheiset leikit ja tarinat***

Teknologiakasvatuksen tavoitteena on kannustaa lapsia tutustumaan tutkivaan ja kokeilevaan työtapaan. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa ja keksimään omia luovia ratkaisuja. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä, etsimään niihin yhdessä vastauksia ja tekemään päätelmiä.

Lasten kanssa havainnoidaan arjessa esiintyviä teknisiä ratkaisuja ja tutustutaan digitaalisiin laitteisiin ja sovelluksiin sekä niiden toimintaan. Erityistä huomiota kiinnitetään koneiden ja laitteiden turvalliseen käyttöön. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia toteuttaa omia ideoitaan esimerkiksi rakennellen eri materiaaleista sekä kokeilla eri laitteiden toimintaa. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Pulmia ratkotaan ja onnistumisista iloitaan yhdessä. Tavoite on, että lasten omakohtaisten kokemusten myötä herää ymmärrys siitä, että teknologia on ihmisen toiminnan aikaansaamaa. Toiminnassa voidaan hyödyntää lähiympäristön teknologisia ratkaisuja, esimerkiksi leluja ja muita arjen teknologisia ratkaisuja, ja tutkia niiden toimintaperiaatteita.

- ***tutkitaan, miten laitteet/lelut toimivat***
- ***rakennetaan omia koneita***
- ***tutustutaan tietokoneen ja internetin oppimispeleihin***

17.5 Kasvan, liikun ja kehityn

Kasvan, liikun ja kehityn -oppimisen alueeseen sisältyy **liikkumiseen, ruokakasvatukseen, terveyteen ja turvallisuuteen** liittyviä tavoitteita. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on luoda pohja lasten terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle sekä fyysistä aktiivisuutta edistävälle elämäntavalle yhdessä huoltajien kanssa. Tämä oppimisen alue tukee erityisesti itsestä huolehtimiseen ja arjen taitoihin liittyvää laaja-alaista osaamista.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on innostaa lapsia **liikkumaan** monipuolisesti sekä kokemaan liikunnan iloa. Lapsia kannustetaan ulkoiluun ja liikunnallisiin leikkeihin kaikkina vuodenaikoina. Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on riittävästi mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikuntaan sekä sisällä että ulkona. Liikuntakasvatuksen tulee olla säännöllistä, ja lapsilähtöistä, monipuolista ja tavoitteellista. Riittävä fyysinen aktiivisuus on tärkeää lapsen terveelle kasvulle, kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Fyysisellä aktiivisuudella tarkoitetaan

erilaisia ja kuormittavuudeltaan eritasoisia liikunnan tapoja, kuten leikkimistä sisällä ja ulkona, retkeilyä sekä ohjattua liikuntaa. Ryhmässä liikkuminen kehittää lasten sosiaalisia taitoja, kuten vuorovaikutus- ja itsesääätelytaitoja. Fyysisen aktiivisuuden tulee olla luonteva osa lapsen päivää. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia innostetaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on kehittää lasten kehontuntemusta ja -hallintaa sekä motorisia perustaitoja, kuten tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaitoja. Liikkumisessa hyödynnetään eri aisteja sekä erilaisista materiaaleista valmistettuja, liikkumaan innostavia välineitä. Lasten liikkumisen tulee vaihdella luontevasti kestoaltaan, intensiteetiltään ja nopeudeltaan. Lasten tulee saada kokemuksia yksin, parin ja ryhmän kanssa liikkumisesta. Varhaiskasvatuksessa lapset saavat kokemuksia erilaisista liikuntaleikeistä, kuten perinteisistä pihaleikeistä sekä satutai musiikkiliikunnasta. Eri vuodenaikojat tulee hyödyntää siten, että lapset saavat mahdollisuuksia opetella kullekin vuodelle tyypillisiä tapoja ulkoilla.

Säännöllisellä ja ohjatulla liikunnalla on tärkeä merkitys lasten kokonaisvaltaiselle kehitykselle ja motoriselle oppimiselle. Tämän vuoksi lasten motoristen taitojen suunnitelmallinen havainnointi on tärkeää. Henkilöstön tulee suunnitella päivän rakenne, sisä- ja ulkoympäristö sekä toiminnan sisällöt niin, että lapset voivat monipuolisesti nauttia liikkumisesta eri tilanteissa. Liikuntavälineiden tulee olla lasten käytettävissä myös omaehtoisen liikunnan ja leikin aikana. Varhaiskasvatuksessa huomioidaan liikuntavälineiden turvallisuus.

- *Lapsen päivä sisältää omaehtoista liikkumista sisällä laulusalissa ja muissa tiloissa, liikuntavälineet voi käydä jumppakaapista tai pyytää aikuista antamaan. Erilaisia jumpparatoja rakennellaan yhdessä lasten kanssa, viikolla voi olla myös ohjattu jumppatuokio ja aamuisin aamujumppa. Pihaleikeissä on käytössä erilaisia liikuntavälineitä, pihalla kiipeillään, keinutaan ja lasketaan talvella mäkeä.*
- *Ulkoliikuntakaudella käydään urheilukentällä kesällä juoksemassa, hyppäämässä ja heittämässä palloa; talvella hiihdetään ja käydään läheisellä kentällä luistelemassa.*
- *Erilaisia sääntöleikkejä opetellaan sisällä ja ulkona ryhmän ikätason mukaisesti.*
- *Tehdään kävelyretkiä lähiympäristöön, metsässä ja taajamassa.*

Ruokakasvatuksen tavoitteena on edistää myönteistä suhtautumista ruokaan ja syömiseen sekä tukea monipuolisia ja terveellisiä ruokatottumuksia. Lapsia ohjataan omatoimiseen ruokailuun ja monipuoliseen, riittävään syömiseen. Päivittäiset ateriahetket järjestetään kiireettömässä ilmapiirissä opetellen ruokarauhaa ja hyviä pöytätapoja sekä yhdessä syöminen kulttuuria. Eri aistien avulla ja tutkimalla tutustutaan ruokiin, niiden alkuperään, ulkonäköön, koostumukseen ja makuominaisuuksiin. Ruoasta keskusteleminen, tarinat ja laulut edistävät lasten ruokasanaston kehittymistä.

- *pyritään maistamaan uusia ruokia*
- *pöytäkeskustelu on sallittua*
- *jokaisessa pöydässä syö myös kannustava aikuinen*
- *leivotaan itse*
- *järjestetään juhlia, joihin liittyy myös tarjottavaa*
- *ravintola- ja kahvilaleikki sisällä ja ulkona*
- *retkieväiden teko*
- *kerätään marjoja pihan pensaista ja metsästä*

Varhaiskasvatuksessa pohditaan yhdessä lasten kanssa **terveyteen** ja **turvallisuuteen** liittyviä asioita. Lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään sekä henkilökohtaisesta hygieniastaan tuetaan. Lasten kanssa keskustellaan liikkumisen, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkityksestä hyvinvoinnille ja terveydelle. Lasten kanssa opetellaan turvallisuuteen liittyviä asioita päivittäisissä tilanteissa. Näitä voivat olla muun muassa pukeutumis-, ruokailu-, leikki- sekä ulkoilutilanteet. Lasten ikätasoisia uteliaisuutta seksuaalisuuteen ja kehoon ohjataan kunnioittavasti. Varhaiskasvatuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumista ja turvalliseen liikkumiseen liittyviä sääntöjä ja tapoja. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hakea apua sekä toimia turvallisesti erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä.

- *kädet pestään aina hoitoon tullessa, ennen ruokailua (saippualla) ja wc-käynnin jälkeen*
- *opetellaan oikeaa yskimistekniikkaa ja käytetään nenäliinoja*
- *puhutaan terveydestä ja leikitään lääkäriä*
- *annetaan kaikille mahdollisuus päivälepoon*
- *keskustellaan ystävyydestä ja puututaan kiusaamistilanteisiin, sovitellaan ja sovitaan*
- *harjoitellaan turvallista liikumista taajamassa, käytetään heijastinvaljaita*
- *puhutaan karkaamisen ja piiloon menemisen vaaroista vakavasti*
- *liikunnassa käytetään tarpeellisia turvavälineitä (esim. luistelukypärät).*
- *oman kehon ymmärtäminen ja kehotietoisuus. Puhutaan oikeudesta koskemattomuuteen ja mitä se tarkoittaa.*
- *oman kehon arvostaminen*
- *puhutaan kehon osista niiden oikeilla nimillä*

18. KIELEEN JA KULTTUURIIN LIITTYVIÄ TARKENTAVIA NÄKÖKULMIA

Sulkavalla eri kieli- ja kulttuuriryhmiin kuuluville lapsille järjestetään varhaiskasvatusta yleisten varhaiskasvatuspalvelujen yhteydessä. Varhaiskasvatuksessa toteutetaan lapsen tausta huomioiden yleisiä kasvatusta ja oppimistavoitteita ja tuetaan sosiaalista kanssakäymistä. Lapsen suomen kielen kehittymistä tuetaan leikinomaisin ja toiminnallisoin keinoin. Lasta tuetaan ja rohkaistaan osallistumaan lapsiryhmän toimintaan, leikkiin ja tutustumaan suomalaiseen kulttuuriin ja tapoihin. Lapsen identiteettiä vahvistetaan kunnioittamalla hänen omaa kieli- ja kulttuuritaustaansa. Tarvittaessa lasta ohjataan ja autetaan suomen kielen oppimisessa, omaksumisessa ja käyttämisessä. Huoltajia tuetaan ja kannustetaan säilyttämään sekä kehittämään lapsen omaa äidinkieltä. Huoltajien kanssa käytävissä keskusteluissa, esimerkiksi varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa, voidaan käyttää apuna tulkkia, jolloin varmistetaan molemminpuolinen ymmärrys.

Sulkavalla konkreettisesti käytössä

- *kuvien käyttö*
- *tulkkipalvelut*
- *henkilökohtainen avustaja tai ryhmäavustaja*
- *varhaiskasvatuksen erityisopettajan tuki ja s-2 opetus.*
- *pienryhmätoimintaa*

19. TUEN JÄRJESTÄMISTÄ OHJAAVAT PERIAATTEET

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada yleistä, tehostettua tai erityistä tukea siten kuin varhaiskasvatuslaissa on säädetty.

Oikea-aikaisella, yksilöllisesti kohdennetulla ja lapsen tarpeiden mukaisella tuella edistetään lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Samalla voidaan ehkäistä lapsen ongelmien syntymistä, kasvamista ja monimuotoistumista sekä riskiä syrjäytyä.

Tuen järjestämisen lähtökohtana ovat lapsen vahvuudet sekä oppimiseen ja kehitykseen ja hyvinvointiin liittyvät tarpeet. Lasta kuullaan lapsen ikä ja kehitys huomioiden. Varhaiskasvatuksessa tuki rakentuu lapsen yksilöllisiin tarpeisiin vastaamisesta sekä yhteisöllisistä ja oppimisympäristöihin liittyvistä ratkaisuista. Varhaiskasvatuksessa huolehditaan siitä, että jokainen lapsi kokee itsensä hyväksytyksi omana itsenään sekä ryhmän jäsenenä. Kannustamalla lasta ja antamalla hänelle mahdollisuuksia onnistumisen kokemuksiin tuetaan lapsen myönteisen minäkuvan kehittymistä. Lapsen tarvitsema tuki ja toimenpiteet kirjataan päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä on velvollinen antamaan lapselle hänen tarvitsemaansa tukea päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Lapsen tuen tarve arvioidaan ja tukea järjestetään viivytyksettä. Tuki varhaiskasvatuksessa järjestetään yleisenä, tehostettuna ja erityisenä tukena inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Jokaisella lapsella on lähtökohtaisesti oikeus saada tukea omassa lapsiryhmässään erilaisin joustavin järjestelyin.

Lapsen kannalta on tärkeää, että tuki muodostaa johdonmukaisen jatkumon varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen aikana sekä lapsen siirtyessä perusopetukseen.

Tuen järjestämisen ja toteuttamisen vastuut

Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää tuen järjestämisen käytännöistä, toteuttamisesta, toimintatavoista ja arvioinnista päiväkodissa ja perhepäivähoidossa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä seuraa ja arvioi annettavan tuen vaikuttavuutta ja riittävyyttä.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää yhteistyörakenteista, vastuista ja toimintatavoista liittyen huoltajien kanssa tehtävään yhteistyöhön sekä monialaiseen yhteistyöhön. Monialaisen yhteistyön osalta päätetään myös työnjako eri toimijoiden kanssa tuen järjestämisessä. Varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden tulee osallistua arvioinnin tekemiseen, jos tuen tarpeen arviointi sitä edellyttää.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa siitä, että lapsen oikeus saada varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluja sekä varhaiskasvatukseen osallistumisen edellyttämiä tulkittamis- ja avustamispalveluja ja apuvälineitä toteutuu.

Päätöksen tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista tekee varhaiskasvatuksen järjestämism vastuussa oleva kunta. Jos tukea tarvitseva lapsi osallistuu useamman kuin yhden varhaiskasvatuksen järjestäjän varhaiskasvatukseen, on tuki suunniteltava, toteutettava ja arvioitava yhteistyössä.

Tuen tarpeen arviointi, tuen antaminen sekä toimintakulttuurin ja toimintatapojen kehittäminen kuuluvat koko henkilöstölle heidän koulutuksensa, työnkuviansa ja vastuidensa mukaan.

Toimipaikan johtaja vastaa varhaiskasvatuksessa annettavasta laadukkaasta tuesta, sen toteutumisesta ja henkilöstön ajantasaisesta osaamisesta lasten tuen tarpeita vastaavalla tavalla. Johtaja huolehtii, että henkilöstö suunnittelee lapsen tuen osana lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa. Suunniteltu tuki arvioidaan lapsen tarpeiden mukaan, vähintään kerran vuodessa.

Lapsella on oikeus varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluihin ja opetukseen hänen tuen tarpeensa sitä edellyttäessä. Erityisopettaja osallistuu lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden ja niiden toteuttamisen suunnitteluun

ja arviointiin tarvittaessa. Erityisopettajan antama tuki voi olla lapsikohtaista ja/tai ryhmässä toteutettavaa opetusta. Tuki voi olla säännöllistä, osa- tai kokoaikaista. Sitä voidaan toteuttaa samanaikaisopetuksena tai yhteisopettajuutena lapsen ryhmän opettajan kanssa. Erityisopettajan asiantuntemusta hyödynnetään myös henkilöstön ja huoltajien konsultoinnissa. Varhaiskasvatuksen opettajaksi ja/tai varhaiskasvatuksen erityisopettajaksi kelpoinen henkilö on vastuussa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattavasta tuen suunnittelusta ja toteuttamisen arvioinnista.

Perhepäivähoitaja vastaa ryhmänsä lasten tuen toteuttamisesta. Tuen suunnittelu ja arviointi voidaan tehdä yhteistyössä varhaiskasvatuksen opettajan ja/tai erityisopettajan kanssa. Lapsen edun sitä edellyttäessä, voidaan yhteistyössä huoltajan kanssa keskustella, että lapsi siirtyy päiväkotiin saadakseen tarvitsemaansa tukea.

Varhaiskasvatuksessa voi olla lapsi- tai ryhmäkohtaisia avustajia, joiden tehtävänä on tukea lasta tai lapsia ryhmässä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa toimintaan. Tämä voi myös tarkoittaa esimerkiksi sitä, että avustaja auttaa muita lapsia, kun varhaiskasvatuksen opettajan toimii tukea tarvitsevan lapsen kanssa ja tuo vuorovaikutustilanteeseen lapsen yksilöllisiin tavoitteisiin liittyviä pedagogisia sisältöjä.

Lapsen tuen tarpeen havaitsemisessa sekä tuen suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa yhteistyö lapsen, huoltajan, varhaiskasvatuksen opettajan, varhaiskasvatuksen erityisopettajan sekä varhaiskasvatuksen muun henkilöstön kanssa on tärkeää. Tuen tarpeen havainnointi ja tuen antaminen kuuluvat koko henkilöstölle heidän koulutuksensa, työnsä ja vastuidensa mukaan. Varhaiskasvatuksen erityisopettajan osaamista hyödynnetään tuen tarpeessa olevien lasten erityisopetus- ja kasvatustehtävissä sekä muun henkilöstön konsultoinnissa ja ohjauksessa. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijat osallistuvat tarpeen mukaan lapsen tuen suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin.

Lapsen tarvitsema tuki kirjataan päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Siihen kirjataan lapsen kehityksen ja oppimisen tukeen liittyvät vastuut ja työnjako, tukitoimenpiteet sekä niiden toteuttamistapa ja arviointi.

Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki järjestetään osana varhaiskasvatuksen päivittäistä toimintaa. Tuki annetaan ensisijaisesti erilaisin joustavin järjestelyin lapsen omassa päiväkotitai perhepäivähoitoryhmässä. Lapsiryhmän kokoa arvioitaessa huomioidaan tukea tarvitsevien lasten etu ja tuen tarve ja taso sekä se, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa.

Kehityksen ja oppimisen tukeminen perustuu lapsen hyvään arkeen järjestäen toimintaa juuri sen hetkistä lapsiryhmää vastaavaksi. Jokaisessa lapsiryhmässä käytetään tukimuotoina aikuisen yksilöllistä tukea, pienryhmätoimintaa, lasten ja lapsiryhmän havainnointia, lapsen yksilöllisten tarpeiden ja kiinnostuksen kohteiden huomiointia ja toimintaympäristön ja toimintatapojen järjestämistä juuri sen hetkistä tarvetta vastaavaksi.

Lasten tukemista vahvistavat lapsiryhmien henkilökunnan tiivis tiimityöskentely ja työnjako päivittäiset tarpeet ja tilanteet huomioiden. Tiimit kokoontuvat myös viikoittain suunnittelemaan ja pohtimaan ryhmänsä toimintaa. Erilaisissa tukitilanteissa käytetään myös varhaiskasvatuksen erityisopettajan konsultaatiota tarpeen mukaan yhteistyössä huoltajien kanssa.

Sulkavalla lapsen vahvuudet ja kehityksen ja oppimisen tuki kirjataan ja sitä arvioidaan kaikille lapsille laadittavassa varhaiskasvatussuunnitelmassa. Se laaditaan yhteistyössä huoltajien kanssa. Tarvittaessa suunnitelman laadintaan ja arviointiin osallistuvat varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja monialaisessa yhteistyössä lapsen kuntoutuksen asiantuntijoita.

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja toimii Sulkavan kunnan varhaiskasvatuksessa tarvittaessa kaikissa lapsiryhmissä konsultoiden, havainnoiden, suunnitellen, järjestäen ja toteuttaen tarvittavaa tukea yhdessä huoltajien, varhaiskasvatuksen henkilökunnan ja tarvittaessa eri asiantuntijoiden kanssa. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu varhaiskasvatussuunnitelmien laatimiseen ja arviointiin pääasiallisesti tehostetun ja erityisen tuen tasoilla. Hän tekee yhteistyötä huoltajien ja asiantuntijoiden kanssa ja ohjaa tarvittaessa ryhmä- ja henkilökohtaisia avustajia. Tarvittaessa ryhmissä järjestetään ennaltaehkäisevästi tai tuen tarpeen mukaisesti yksilöllistä tai pienryhmäohjausta.

20. YHTEISTYÖ LAPSEN, HUOLTAJAN JA MUIDEN ASiantuntijoiden KANSSA TUEN AIKANA

Varhaiskasvatus järjestetään yhteistyössä siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista kasvatusta, opetusta ja hoitoa sekä tarvitsemaansa tukea. Lapsen tuki edellyttää toimivia paikallisia yhteistyörakenteita ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittämistä.

Huoltajan ja varhaiskasvatuksen henkilöstön jaettu tieto lapsesta ja hänen tarpeistaan on lähtökohta varhaisen ja riittävän tuen antamiseen. Huoltajan kanssa keskustellaan lapsen oikeudesta tukeen, tuen saamisen mahdollisuudesta ja tuen järjestämisen keskeisistä periaatteista sekä lapselle annettavasta tuesta ja tuen toteuttamisen muodoista. Hänen kanssaan sovitaan lapselle annettavasta tuesta ja tuen toteuttamisen muodoista. Lapsi osallistuu yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, ikäänsä ja kehitysvaiheeseensa sopivalla tavalla. Lasta kuullaan ja hänen mielipiteensä huomioidaan.

Huoltajaan ollaan yhteydessä heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen haasteita tai henkilöstöllä herää huoli lapsen hyvinvoinnista. Huoltajalle annetaan tietoa lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Tarvittaessa keskusteluissa käytetään tulkkia. Lapsen tuen toteuttamisen tavoitteet voidaan saavuttaa parhaiten silloin, kun kaikki osapuolet osallistuvat yhteistyöhön. Varhaiskasvatuksessa lapsi saa tarvitsemaansa kehityksen ja oppimisen tukea etuna mukaisesti, vaikka huoltajat eivät sitoutuisikaan yhteistyöhön.

Monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. Yhteistyökäytännöt ja -periaatteet tulee sopia lastenneuvolan, lastensuojelun, kasvatus- ja perheneuvolan ja muiden sosiaalitoimen palvelujen kanssa niitä tilanteita varten, joissa neuvotellaan lapsen asioista tai edellytetään viranomaisten puuttumista. Monialainen yhteistyö toteutetaan ensisijaisesti huoltajan suostumuksella. Yhteistyötä tehtäessä tulee noudattaa salassapitoa ja tietojen vaihtoa koskevia säännöksiä.

Varhaiskasvatusta järjestetään myös erikoissairaanhoidon piirissä. Varhaiskasvatuspalvelujen ja sairaalan tai muun vastaavan tahon keskinäisellä yhteistyöllä varmistetaan varhaiskasvatuksen jatkuvuus lapsen kunnon ja jaksamisen mukaisesti. Erityistä huomiota kiinnitetään lapsen turvallisten ihmissuhteiden säilymiseen.

Lapsi voi vaikean vammaisuuden tai sairauden vuoksi tarvita pidennettyä oppivelvollisuutta. Päätös pidennetyn oppivelvollisuuden aloittamisesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden toteuttamiseen liittyvistä seikoista. Pidennettyyn oppivelvollisuuteen liittyvistä päätöksistä ja toteuttamisen vaihtoehtoista määrätään Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa.

Sulkavan varhaiskasvatuksessa lasta kuullaan havainnoiden ja keskustellen inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Lasta kuullaan lapsen mielipidettä arvostavasti ja hänet kohdataan kunnioittaen. Toimintaa suunnitellaan osallisuus, kiinnostuksen kohteet ja vahvuudet huomioiden. Tarvittavat tukitoimet suunnitellaan ja toteutetaan lapsiryhmässä sekä yksilöllisesti.

Käytäntöjä lapsen kuulemiseksi:

- ***Heti lasta vastaanotettaessa kohdataan lapsi yksilöllisesti ja kuullaan häntä.***
- ***Lapsen mielenkiinnon kohteita ja ajatuksia kirjataan varhaiskasvatussuunnitelmaan.***
- ***Tiimipalavereissa ja huoltajien kanssa tuonti- ja hakukeskusteluissa sekä palavereissa keskustellaan lapsen mielipiteistä huomioiden yksilölliset tuen tarpeet.***

- *Lapsia kuullaan oppimistilanteissa esimerkiksi tuolipiirissä, jossa voidaan suunnitella yhdessä toimintaa.*
- *Lapset opettelevat arvioimaan omaa oppimistaan eri menetelmin: keskustellen, piirtäen ja pohtien sekä vastaten kysymyksiin ikätasolleen sopivilla menetelmillä.*
- *Ryhmän varhaiskasvatuksen opettaja on yhteydessä huoltajiin tuen tarpeen ilmetessä. Yhteistyö huoltajien kanssa on monipuolista ja jatkuvaa eri tuen vaiheissa. Tuonti- ja hakukeskusteluissa seurataan päivittäisiä tilanteita. Yhteistyöpalaverit tuen suunnitteluun ja seurantaan järjestetään pääasiallisesti varhaiskasvatuksen tiloissa tarpeen mukaan moniammatillisesti. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu tukiprosessiin ja yhteistyöhön huoltajien kanssa.*

Itä-Savon (Sosteri) ja Etelä-Savon (Essote) sairaanhoitopiirien palveluita huoltajat käyttävät lapsen tuen tarpeen mukaisesti. Lasten psykologi ja terapeutit osallistuvat monialaiseen yhteistyöhön, tukipalaveriin ja tehden käytännön työtään tarvittaessa varhaiskasvatuspäivän aikana päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Tarvittaessa lapselle tarjotaan terveydenhuoltopalvelujen järjestämää terapiaa, psykologista ohjausta tai kommunikaatio-ohjausta ja apuvälineitä. Näitä palveluja sulkavalaiset lapset voivat saada Sosterin terapeuttien ja psykologien tai Terapiamerkuriuksen terapeuttien ja kommunikaatio-ohjaajien suorittamana. (Ks. kasvun ja kehityksen tukiprosessi, luku 21)

Monialaisina yhteistyökumppaneina toimivat varhaiskasvatuksen kuraattori, lastenneuvolan terveydenhoitaja ja lastensuojelun lapsiperhepalveluiden sosiaaliohjaaja.

- *Varhaiskasvatuksen kuraattori työskentelee varhaiskasvatuksen ryhmissä säännöllisesti kerran viikossa varhaisen puuttumisen periaatteella. Toimenkuva koostuu havainnoinnista ja konsultoinnista lapsiryhmissä, vanhemmuuden tukemisesta, keskustelutuesta ja sosiaalialan ammatillisen näkökulman antamisesta henkilökunnalle, palveluohjauksesta ja kriisitilanteissa tukemisesta. Tarvittaessa varhaiskasvatuksen kuraattori tekee tiivistä verkostoyhteistyötä sosiaalitoimen (lastensuojelu ja perhetyö), koulun ja varhaiskasvatuksen välillä. Tarpeen mukaan kuraattori osallistuu varhaiskasvatussuunnitelmakeskusteluihin.*
- *Lastenneuvolan terveydenhoitaja toimii Sulkavan Terveyskeskuksessa. Hän tukee perhettä kotikäynnein, tapaamisin ja puhelimitse. Yhteistyö varhaiskasvatuksessa huoltajien luvalla on tietojen siirtoa ja yhteydenottoja tuen tarpeen ilmetessä. Neuvolatarkastuksien jälkeen huoltajat tiedottavat varhaiskasvatusta ilmenneistä tarpeista lapsen tukemiseksi. 4-vuotisneuvolatarkastukseen huoltajat ja varhaiskasvatus täyttävät lapsesta kyselyn lapsen kehityksestä ja kasvun tilanteesta. Neuvolakäynnistä annetaan varhaiskasvatukseen kirjallinen palaute. Neuvolan terveydenhoitaja osallistuu varhaiskasvatuksen moniammatilliseen verkostoon (Supi-ryhmä). Terveystieteellisissä tarpeissa, esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairauksien hoitoon, lääkitykseen, ruokavalioon ja liikkumiseen liittyvä avustaminen ja apuvälineet, antavat lastenneuvola ja terveydenhuolto tukea ja ohjeistuksia varhaiskasvatukseen.*
- *Sosiaaliohjaaja toimii sosiaalityöntekijän työparina erityisesti lapsen ja perheen sosiaalihuoltolain mukaisissa palvelutarpeen arvioinneissa, lapsiperheiden palveluissa ja lastensuojelun avohuollossa. Perhe voi saada esim. päätöksen perhetyöstä ja/tai tukiperhetoiminnasta. Varhaiskasvatuksen henkilöstö voi olla ohjaus- ja neuvonta-asioissa yhteydessä sosiaaliohjaajaan. Lapsiperhepalveluihin voi ohjautua ottamalla itse yhteyttä sosiaalityöntekijään tai tehdä se yhdessä varhaiskasvatuksen henkilökunnan kanssa.*

(Liite 5: Sulkavan kunnan lapsiperhepalvelut)

Perhetyö:

- *Lapsiperheet voivat saada tarvittaessa perheohjausta tai perhetyön palveluita matalalla kynnyksellä (5 krt), mikä ei vaadi sosiaalihuollon tai lastensuojelun asiakkuutta. Perhetyön tarkoituksena on vahvistaa perheen omia voimavaroja sekä tukea perheen arkea erilaisissa elämäntilanteissa. Perhetyön palveluita toteuttaa*

Sulkavalla Terveystalo ja niihin voi ohjautua itse yhteyttä ottamalla tai yhteistyössä varhaiskasvatuksen henkilökunnan kanssa.

- *Pitkäkestoisempaa perhetyötä perhe voi saada lapsiperhepalveluiden tai lastensuojelun asiakkaana. Sosiaalihuollon perhetyö edellyttää lastensuojelun tai sosiaalihuollon asiakkuutta. Se on sosiaalityöntekijän myöntämää palvelua.*

Perhetyössä tehdään yhteistyötä varhaiskasvatuksen kanssa tarvittaessa huoltajien suostumuksella.

Oleellista yhteistyössä ovat tuen käytäntöjen yhtenevyys kotona ja varhaiskasvatuksessa. Tuonti- ja hakukeskustelut, yhdessä sovitut seurantapalaverit ja monialaiset yhteistyöpalaverit ovat tärkeässä asemassa lapsen kehityksen ja oppimisen tavoitteiden saavuttamisessa.

21. TUEN TOTEUTTAMINEN VARHAISKASVATUKSESSA

Lapselle määritellään sopivin tuen taso ja tuen muodot tuen antamisen periaatteiden mukaisesti, mikäli laadukas pedagogiikka ei vastaa lapsen yksilöllisiin tarpeisiin. Varhaiskasvatuksen tuen muodot tarkoittavat lapsen tarvitsemia pedagogisia, rakenteellisia ja hoidollisia tukitoimia. Aloite lapsen tuen vahvistamisesta voi tulla ryhmän henkilöstöltä, huoltajalta tai muilta asiantuntijoilta.

Lapsella on oikeus saada tukea sopivalla tuen tasolla heti, kun tuen tarve on havaittu. Lapsen tuen saanti ei edellytä lääketieteellistä diagnoosia tai muuta terveydenhuollon tai sosiaalihuollon lausuntoa. Lapsella on myös oikeus tuen palveluihin ja apuvälineisiin tuen tarpeen mukaan. Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa niistä tukitoimista ja apuvälineistä, joita lapsi tarvitsee varhaiskasvatukseen osallistumiseensa. Tällaisia ovat esimerkiksi

- liikkumiseen ja muihin fyysisiin toimintoihin liittyvät järjestelyt, kuten pyörätuoliliuskat ja kaiteet tai
- lapsen kommunikaatioon, näköön, kuuloon, liikkumiseen tai muuhun fyysiseen tarpeeseen liittyvät apuvälineet, kuten kommunikointia tukevat lelut, digitaaliset sovellukset, pelit tai äänikirjat.

Varhaiskasvatuksessa käytettävät tuen tasot ovat yleinen tuki, tehostettu tuki ja erityinen tuki. Tuen tasojen välillä siirytään joustavasti ja tuen taso arvioidaan aina tapauskohtaisesti. Tehostetun tai erityisen tuen edellytyksenä ei ole, että lapsi on ensin saanut muulle tasolle kuulunutta tukea. Tehostettua tai erityistä tukea saava lapsi on otettava huomioon päiväkodin ja perhepäivähoidon henkilöstön mitoituksessa.

KASVUN JA KEHITYKSEN TUKIPROSESSIN KULKU

1. *Yhteistyö huoltajien kanssa, lapsituntemus ja havainnointi lapsiryhmässä.*
2. *Huolen puheeksi ottaminen tiimissä, huoltajien kanssa, varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa.*
3. *Yhdessä sovittujen tukitoimien käyttöön ottaminen ja kirjaaminen lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Tuen tason määrittäminen. Tarvittaessa hallintopäätöksen tekeminen.*
4. *Huolen kasvaessa/jatkuessa yhteistyön tehostaminen ja lisätukitoimien käyttöönottoaminen ja kirjaaminen.*

5. *Huolen jatkuessa yhteys huoltajien kanssa lastenneuvolaan, jonne tehdään kuvaus lapsesta varhaiskasvatuksessa (Liite 6).*
6. *Terveystenhoitaja arvioi tilanteen ja laittaa asian eteenpäin; lääkärille, psykologille, Perhepalvelukeskukseen / Lasten ja nuorten tukipalveluluukkuun. Tukipalveluiden maksusitoumuksia varten asia käsitellään yhdessä terveysaseman osastonhoitajan ja ylilääkärin kanssa, joka allekirjoittaa maksusitoumukset.*
7. *Aika perheelle/lapselle tapaamiseen, arviointiin tms. Tarpeen mukaan seurantakäynti varhaiskasvatusryhmässä/kirjallisia kyselyitä kotiin jai/tai varhaiskasvatukseen.*
8. *Mahdollisen (toiminta- tai puhe-) terapia- tai kehitystaso- arvioinnin (psykologi), lääkärin tai muun tukitapaamisen tulosten läpikäyminen. Tukitoimien kirjaaminen yhteistyöpalaverissa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Tuen tason määrittäminen ja hallintopäätöksen tekeminen.*
9. *Tukitoimien käyttäminen arjessa ja seuranta/arvioiminen säännöllisesti.*
10. *Tuen tarpeen muuttuessa tehdään uusi hallintopäätös.*

Yleinen tuki

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada hänen yksilöllisen kehityksensä, oppimisensa tai hyvinvointinsa edellyttämää yleistä tukea heti tuen tarpeen ilmettyä osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa. Yleistä tukea toteutetaan lapsen omassa ryhmässä.

Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen. Yleinen tuki muodostuu yksittäisistä tuen muodoista, esimerkiksi yksittäisistä pedagogisista ratkaisuista sekä tukitoimista, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Lapsen tuki on lyhytkestoista ja/tai intensiteetiltään matalampaa verrattuna tehostettuun ja erityiseen tukeen. Lapsen yksilöllisiin tuen tarpeisiin vastataan käyttämällä esimerkiksi soveltuvia materiaaleja, välineitä, opetusohjelmia tai osa-aikaista erityisopettajan antamaa tukea.

Yleinen tuki ei edellytä hallintopäätöksen antamista, vaan tukea annetaan aina tuen tarpeen ilmetessä. Yleinen tuki järjestetään varhaiskasvatuksen opettajan ja muun henkilöstön yhteistyössä. Mahdollisista tukipalveluista, kuten tulkitsemis- ja avustamispalveluista ja apuvälineistä, tehdään hallinnollinen päätös.

Tehostettu tuki

Varhaiskasvatuksessa lapselle on annettava tukea yksilöllisesti ja yhteisöllisesti suunniteltuna tehostettuna tukena, kun yleinen tuki ei riitä. Tuki on intensiteetiltään voimakkaampaa ja yksilöllisempää kuin yleinen tuki. Tukea annetaan lyhytkestoisesti tai pidempään jatkuvana lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaisesti ja se aloitetaan heti tuen tarpeen ilmettyä. Tehostettua tukea annetaan niin kauan kuin lapsi tarvitsee sitä.

Lapsen tukea tehostetaan tuen suunnittelulla ja toteuttamistapojen lisäämisellä tai niitä vahvistamalla. Tuki muodostuu säännöllisistä ja samanaikaisesti toteutettavista useista tuen muodoista. Oikea-aikaisesti annettu tehostettu tuki ennaltaehkäisee lapsen myöhempää tuen tarpeiden moninaistumista.

Lapsen mahdollista myöhempää diagnoosia tai kuntoutuksen aloittamista ei voida käyttää tuen saamisen ehtona. Tehostetun tuen antamisesta tehdään hallintopäätös.

Erityinen tuki

Varhaiskasvatuksessa lapselle on annettava tukea yksilöllisesti suunniteltuna erityisenä tukena, kun yleinen tuki tai tehostettu tuki ei riitä. Erityistä tukea voidaan antaa vammasta, sairaudesta, kehityksen viivästymisestä tai muusta, merkittävästi toimintakykyä alentavasta lapsen oppimisen ja kehityksen tuen tarpeesta johtuen. Erityinen tuki on vahvin varhaiskasvatuksessa annettavan tuen taso. Lapsen tuen tarpeen vaatiessa tuki voidaan aloittaa suoraan erityisen tuen tasolla.

Lapsella on oikeus saada erityistä tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Erityinen tuki muodostuu useista tuen muodoista ja tukipalveluista, ja on jatkuvaa ja kokoaikaista. Erityisen tuen antamisesta tehdään hallintopäätös

Tuen muodot

Tuen eri muotoja käytetään kaikilla tuen tasoilla lapsen tuen tarpeen mukaisesti. Tuen muotoja voi toteuttaa samanaikaisesti heti tuen tarpeen ilmettyä osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa.

Tukitoimet suunnitellaan pedagogisesti niin, että lapsen osallisuus, oikeus oppia ja toimia osana vertaisryhmää toteutuvat lapsen edun mukaisesti. Lapsen tuki voi sisältää pedagogisia, rakenteellisia ja hoidollisia tuen muotoja. Käytännön esimerkkejä näistä on lueteltu luvussa 22.

Pedagogisiin tuen muotoihin lukeutuvat toistuvien toimintojen sekä lapselle selkeän ja ennakoitavan päivärytmin luominen. Lapsen tukeen kuuluvat muun muassa sensitiiviset ja saavutettavat vuorovaikutus- ja kommunikointitavat. Näitä voivat olla puhetta korvaavat kommunikaatiomenetelmät, kuten viittomat, kuvat tai erilaiset teknologiset ratkaisut. Lapsen tarpeisiin vastaaminen edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä yhteisiä ja johdonmukaisia pedagogisten ja erityispedagogisten työtapojen ja menetelmien käyttöä. Pedagogisiin tuen muotoihin kuuluvat myös varhaiskasvatuksen toiminnan suunnittelu, havainnointi, dokumentointi ja arviointi.

Lapsen yksilöllisistä tarpeista nousevia, erityispedagogisia menetelmiä voidaan suunnitella, soveltaa ja toteuttaa joko yhden lapsen, pienen ryhmän tai koko lapsiryhmän yhteisenä toimintana. Varhaiskasvatuksen inklusiivisen arvoperustan mukaisesti pedagogisen tuen suunnittelussa ja toteutuksessa tulee ensisijaisesti käyttää toimintatapoja, joissa lapsen tarvitsema tuki toteutuu osana vertaisryhmää.

Rakenteellisiin tuen muotoihin kuuluu lapsen tuen tarpeen havaitsemiseen ja sen toteuttamiseen liittyvän henkilöstön osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen lisääminen. Rakenteellisia tuen muotoja ovat myös ryhmän lapsimäärän pienentäminen sekä henkilöstön mitoitus ja/tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut sekä niiden muuttaminen lapsen tuen tarpeen mukaan. Ryhmän henkilöstörakennetta voidaan vahvistaa esimerkiksi varhaiskasvatuksen erityisopettajalla. Lapsimäärän pienentämisellä muutetaan henkilöstön ja lasten suhdelukua siten, että lapsen tukea voidaan suunnitellusti toteuttaa ja varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa. Lisäksi varhaiskasvatukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustamispalvelut, apuvälineiden käyttäminen, esteettömyyden huomioiminen sekä pien- tai erityisryhmä voivat olla lapsen tarvitsemia rakenteellisia tuen muotoja.

Hoidollisen tuen muodot tarkoittavat menetelmiä ja toimintatapoja, joilla vastataan lapsen tarvitsemaan hoitoon, hoivaan ja avustamiseen. Lapsen terveydenhoidolliset tarpeet huomioidaan osana hoidollisen tuen muotoja. Näitä voivat olla esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairauksien hoitoon, lääkitykseen, ruokavalioon ja liikkumiseen liittyvät avustamisen tarpeet ja apuvälineet. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa tehdään yhteistyötä esimerkiksi varhaiskasvatuksen henkilöstön ohjauksen ja konsultaation osalta.

Varhaiskasvatuksen toimipaikoissa arvioidaan aina tapauskohtaisesti, voidaanko lääke- tai sairaudenhoito toteuttaa osana lapsiryhmän perustoimintaa. Jokaisen lapsen kohdalla tehdään lapsen tilanteen kokonaisarviointi. Lapsen lääke- tai sairaudenhoito ei ole riippuvainen varhaiskasvatuslain mukaisesta tuen tasosta, vaan hoitoa annetaan tuen tasosta riippumatta lapsen tarpeen mukaan.

Tuen pedagogisten, rakenteellisten ja hoidollisten toimintatapojen tulee olla lapsen edun ja tuen tarpeen mukaisia, ja niissä käytetään paikallista ja tapauskohtaista harkintaa. Esimerkiksi lapsen apuvälineiden käyttöä tai avustamista

suunniteltaessa tulee ensisijaisesti järjestää nämä tukitoimet niin, että lapsi on osa vertaisryhmää ja mukana samoissa tiloissa ja tilanteissa muun lapsiryhmän kanssa.

Lapsen tuen arviointi

Varhaiskasvatuksessa lapsen tukea arvioidaan kaikilla tuen tasoilla. Lapsen tuen tarvetta sekä tuen riittävyttä ja toteutumista arvioidaan tarpeen mukaan, mutta kuitenkin vähintään kerran vuodessa esimerkiksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tarkistamisen yhteydessä tai tuen tarpeen tai oppimisympäristön muuttuessa. Lapsen tuen tarpeen arvioinnin prosessi voi alkaa varhaiskasvatuksen henkilöstön tekemien havaintojen pohjalta. Myös huoltaja, lastenneuvolan tai sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö voi tehdä aloitteen.

Tuen antamisen kokonaisuutta tarkasteltaessa arvioidaan aina kunkin lapsen kohdalla, mitkä ratkaisut parhaiten toteuttavat lapsen etua. Lapsen mielipide ja toivomukset huomioidaan ja huoltajan kanssa toimitaan yhteistyössä arvioitaessa tuen tarvetta, tukitoimenpiteitä ja toteuttamista.

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsen tuen arviointiin. Sosiaali- ja terveysviranomaiset osallistuvat arvioinnin tekemiseen varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä, jos arviointi edellyttää myös muuta kuin varhaiskasvatushenkilöstön pedagogista asiantuntemusta tuen tarpeen arvioimiseksi ja tuen ratkaisujen perusteeksi.

SUPI-ryhmä

Varhaiskasvatuksen monialaisena ja konsultoivana yhteistyöryhmänä toimii ns. SUPI (= Sulkavan pienet-ryhmä). Ryhmä toimii myös esiopetuksen oppilashuollollisena yhteistyöryhmänä. Supiryhmään kuuluvat päiväkodin johtaja, varhaiskasvatuksen erityisopettaja, kaikki varhaiskasvatuksen opettajat ja tarvittaessa muu työntekijä lapsiryhmistä. Moniammatillisina jäseninä ryhmään kuuluvat lastenneuvolan terveydenhoitaja, varhaiskasvatuksen kuraattori, sosiaaliohjaaja ja psykologi (mikäli kunnassa on). Ryhmän toimintaan voivat osallistua tarvittaessa muutkin kunnan varhaiskasvatusikäisten lasten asioista vastaavat työntekijät. Ryhmä kokoontuu vähintään kerran lukukaudessa. Ryhmän koollekutsujana toimii varhaiskasvatuksen erityisopettaja.

SUPI-ryhmä käsittelee varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen oppilashuoltoon kuuluvia yleisiä asioita. Sillä pyritään kasvun ja oppimisen esteiden, oppimisvaikeuksien sekä muiden lasta koskevien ongelmien ehkäisemiseen, lieventämiseen ja poistamiseen mahdollisimman varhain. Yhtenä menettelytapana on yhteisten kasvatuskäytäntöjen määrittelevä ja tarkentaminen.

22. LAPSEN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA TUEN AIKANA

Lapsen tarvitsema tuki, eli tuen taso, muodot ja niiden toteuttaminen sekä niihin liittyvät vastuut ja työnjako kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Sen laadinnasta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö ja/tai erityisopettaja yhteistyössä muun henkilöstön ja lapsen huoltajan kanssa. Henkilöstön tehtävänä on tukea huoltajan ja lapsen osallisuutta suunnitelman laatimisessa ja arvioinnissa. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Lapsen mielipide selvitetään ja huomioidaan suunnitelmaa laadittaessa ja sitä arvioitaessa.

Tuen tarvetta ja toteutumista arvioidaan ja suunnitelma tarkistetaan tarpeen mukaan vähintään kerran vuodessa tai tuen tarpeen muuttuessa. Annetun tuen vaikuttavuutta tulee arvioida säännöllisesti, ja suunnitelmaa tulee muuttaa tarpeen mukaan. Toiminnan tavoitteiden saavuttaminen kirjataan ja tavoitteita muutetaan lapsen muuttunutta tuen tarvetta vastaavaksi. Suunnitelmasta tulee ilmetä, jos tuen tarve ja toimenpiteet ovat päättyneet. Tuen tarve arvioidaan aina lapsen aloittaessa esiopetuksen. Esiopetukseen osallistuvan lapsen kasvun ja oppimisen tuesta määrätään

esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa. Esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen osalta mahdollinen tuki tulee yhteensovittaa esiopetuksessa annettavan tuen kanssa ja kirjata lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Ennen tehostetun tai erityisen tuen aloittamista lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan mahdollisten aiemmin toteutettujen tukitoimien ja niiden vaikuttavuuden arviointi. Arviointi pitää sisällään kuvauksen tukitoimista, niiden vaikuttavuuden arvioinnista ja kehittämisestä sekä perustelut siitä, millaisista tuen toimista lapsi hyötyy ja mitkä parhaiten toteuttavat yksilöllisesti lapsen etua.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa hyödynnetään tehtäessä hallinnollista päätöstä annettavasta tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista. Mikäli lapsen tuen tarvetta on arvioitu lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa, tulee arviointi huomioida annettaessa tehostetun tai erityisen tuen hallinnollista päätöstä tai päätöstä tukipalveluista. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma päivitetään hallinnollisen päätöksen sisällön mukaisesti.

Kun lapsi saa varhaiskasvatuksessa tukea, hänen varhaiskasvatussuunnitelmaansa kirjataan osiossa Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma kuvatun lisäksi seuraavat asiat:

Pedagogiset ja rakenteelliset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- henkilöstön mitoittamiseen ja ryhmärakenteeseen liittyvät ratkaisut
- lapsen tukeen liittyvät ratkaisut esimerkiksi, toiminnan eriyttäminen, lapsikohtainen ohjaaminen, pienryhmätoiminta tai viittomien ja kuvien käyttö
- tulkitsemis- ja avustamispalvelut sekä apuvälineiden käyttö
- varhaiskasvatuspäivän rakenteeseen ja päivärytmiin liittyvät ratkaisut
- tarvittavat erityispedagogiset menetelmät
- vuorovaikutus- ja kommunikointitavat, esimerkiksi viittomien ja kuvien käyttö
- käytännöt, miten lapsi pääsee osalliseksi vertaisryhmän toimintaa, esimerkiksi esteettömyyden huomiointi.
- tuen toteuttamiseen liittyvän osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen vahvistaminen
- lapsiryhmän kokoon ja ryhmärakenteeseen liittyvät ratkaisut
- pien- tai erityisryhmä tai muu tarvittava ryhmämuoto
- varhaiskasvatuksen erityisopettajan osa- tai kokoaikainen opetus tai konsultaatio.

Hoidolliset tuen muodot

- perushoittoon, hoivaan ja avustamiseen liittyvät menetelmät
- terveydenhoidolliset tarpeet, esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairauksien hoitoon, lääkitykseen, ruokavalioon ja liikkumiseen liittyvä avustaminen ja apuvälineet

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa
- lapsen tuen toteuttamisen vastuut
- erityisasiantuntijoiden, kuten varhaiskasvatuksen erityisopettajan palvelujen käyttö
- sosiaali- ja terveydenhuollon sekä muiden asiantuntijoiden antama ohjaus ja konsultaatio
- mahdollisten kuljetusten järjestelyt ja vastuut

Tuen vaikuttavuuden arviointi

- tuen tarpeen, riittävyyden ja toteutumisen seuranta

- tukitoimien vaikutusten arviointi, arvioinnin perusteella tehtävät johtopäätökset ja toimenpiteet sekä arviointiajankohdat.

Lisäksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan mahdolliset sosiaali- ja terveystalvet, kuten lapsen saama kuntoutus, jos se on olennaista lapsen varhaiskasvatuksen järjestämisen näkökulmasta.

Päätös tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista

Lapselle annettavasta tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista on varhaiskasvatuksen järjestäjän tehtävä viipymättä hallintopäätös, joka perustuu tuen tarpeen arviointiin. Hallintopäätösmentelyssä noudatetaan hallintolakia. Ennen päätöksen tekemistä varhaiskasvatuksen järjestäjän on kuultava lapsen huoltajaa tai muuta laillista edustajaa. Myös huoltaja voi hakea tehostettua tai erityistä tukea lapselle. ***Hallintopäätöksen tekee hallintosäännön mukaisesti päiväkodin johtaja, varahenkilönä varhaiskasvatuksen erityisopettaja tai hallintojohtaja, ja päätös on toistaiseksi voimassa.*** Päätökseen liitetään valitusosoitus, koska huoltaja voi hakea siihen muutosta valittamalla.

Tehostetun ja erityisen tuen päätöksessä mainitaan ja päätetään seuraavista asioista:

- tuen muodoista
- varhaiskasvatuksen toimipaikasta
- tukipalveluista

Jos lapsen tuesta ei tehdä tehostetun tai erityisen tuen päätöstä, silloin tukipalveluista tehdään erillinen hallintopäätös. Päätöksessä mainitaan ja päätetään tukipalveluista.

Lapsen saadessa varhaiskasvatusta ostopalveluna hankitussa varhaiskasvatuksessa hallintopäätöksen tekee varhaiskasvatuksen järjestämisvastuussa oleva kunta. Myös palvelusetelin myöntänyt kunta tekee tukea koskevan hallintopäätöksen.

Lapsen varhaiskasvatusta voi järjestää useampi kuin yksi varhaiskasvatuksen järjestäjä. Mikäli lapsi osallistuu kahden eri kunnan järjestämään varhaiskasvatukseen esimerkiksi vuoroasumistilanteessa, hallintopäätöksen tekevät erikseen molemmat kunnat. Tällöin varhaiskasvatuksen järjestäjillä on velvollisuus toimia tuen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa yhteistyössä lapsen edun mukaisesti. Kukin toimija tekee hallintopäätöksen itse.

Hallintopäätös tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista on pantava täytäntöön heti. Päätös voidaan panna täytäntöön lainvoimaa vailla olevana. Täytäntöönpanolla ennen päätöksen lainvoimaa on keskeinen merkitys oikeusturvan kannalta. Päätöksellä ei voida päättää lapsen sosiaali- ja terveystalvet, kuten lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineistä tai vammaispalvelulain mukaisista palveluista ja tukitoimista.

Lapsen tuen tarvetta, riittävyttä ja toteutumista arvioidaan tarpeen mukaan. Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tarkistamisen tai muun arvioinnin yhteydessä.

Hallintopäätöksen pidennetystä oppivelvollisuudesta tekee hallintojohtaja.

23. VAIHTOEHTOISEEN PEDAGOGIIKKAAN TAI ERITYISEEN KATSOMUKSEEN PERUSTUVA VARHAISKASVATUS

Kaikessa varhaiskasvatuksessa noudatetaan laissa, sopimuksissa ja Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa varhaiskasvatukselle asetettuja yleisiä tavoitteita ja periaatteita. Nämä tavoitteet ja toimintaperiaatteet koskevat myös vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä voi tarjota varhaiskasvatuspalvelua, joka perustuu vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen. Tällaisia ovat esimerkiksi Steiner-, Montessori-, Freinet- ja Reggio Emilia -pedagogiikat tai tiettyyn katsomukseen perustuva varhaiskasvatuspalvelu. Huoltajan valitessa lapselleen vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvan varhaiskasvatuspalvelun, tulee huolehtia siitä, että huoltaja saa riittävästi tietoa toiminnan erityistavoitteista ja arvoista.

Sulkavalla ei toistaiseksi ole vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta.

24. PEDAGOGISEN TOIMINNAN ARVIOINTI JA KEHITTÄMINEN

Varhaiskasvatuksen toteutumisen arviointiin osallistuvat huoltajat, lapsi itse ja varhaiskasvatuksessa työskentelevät henkilöt. Arvioinnin avulla ylläpidetään ja kehitetään varhaiskasvatuksen laatua. Kansallisesta arvioinnista vastaa Kansallinen koulutuksen arviointikeskus Karvi, joka laatii kansallisen laadunarvioinnin mallia varhaiskasvatukseen.

Varhaiskasvatuksen ja sen suunnitelman arviointi on jatkuva prosessi ja näin ollen varhaiskasvatussuunnitelmaa tullaan jatkossa päivittämään tarpeen mukaan useamminkin kuin valtakunnallisten perusteiden muuttuessa. Pedagogisen toiminnan arvioinnin tarkoitus on varhaiskasvatuksen kehittäminen sekä lasten kehityksen ja oppimisen edellytysten parantaminen. Paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumisen seuranta, säännöllinen arviointi ja kehittäminen ovat osa tätä tehtävää. Varhaiskasvatuksen toimintaa arvioidaan ja kehitetään kansallisen tason sekä järjestäjä-, yksikkö- ja yksilötason näkökulmista.

Kansallisen tason arvioinnin tehtävänä on tukea varhaiskasvatuksen järjestäjiä arviointia ja laadunhallintaa koskevilla asioilla. Kansallisen tason arvioinnit palvelevat varhaiskasvatuksen kehittämistä paikallisesti, alueellisesti ja valtakunnallisesti. Arviointitietoja voidaan hyödyntää myös kansainvälisissä vertailuissa.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä seuraa ja arvioi säännöllisesti varhaiskasvatussuunnitelmassa asetettujen tavoitteita ja niiden toteutumista eri toimintamuodoissa.

Sulkavalla Lape-tiimi järjestää kyselyn lapsiperhepalveluista vuosittain kuntalaisille. Lapsilta ja huoltajilta saadut päivittäiset suulliset palautteet ovat myös osa arviointia.

Syyskauden lopussa tehdään ryhmäkohtainen huolikysely. Siinä arvioidaan lapsiyksilöiden ja koko ryhmän tilannetta. Arvioinnista saadun tiedon pohjalta toimintatapoja muutetaan tarvittaessa.

Henkilöstön tavoitteellinen ja suunnitelmallinen itsearviointi on keskeisessä asemassa varhaiskasvatuksen laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä. Arvioinnin kohteena voi olla muun muassa henkilöstön vuorovaikutus lasten

kanssa, ryhmässä vallitseva ilmapiiri, pedagogiset työtavat, toiminnan sisältö tai oppimisympäristöt. Lapsen tuen toteutuminen on keskeinen arvioinnin kohde.

Henkilöstöarviointia toteutetaan koko varhaiskasvatuksen työkokouksissa, tiimien suunnittelupäivissä ja henkilökohtaisissa kehityskeskusteluissa.

Yksilötason arviointi tarkoittaa lasten varhaiskasvatussuunnitelmien toteutumisen arviointia. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista on tärkeää arvioida aina ennen sen päivittämistä tai uuden laatimista. Arvioinnin yhteydessä lapsi, huoltaja ja henkilöstö pohtivat omalta osaltaan, miten yhdessä kirjatut toiminnan tavoitteet ja sopimukset on huomioitu ja miten ne ovat toteutuneet varhaiskasvatuksen toiminnassa. Lapsen tuen arviointi sisältyy lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Tätä arviointitehtävää kuvataan tarkemmin luvuissa 3 ja 22.

LIITTEET

Liite 1: LAPSEN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA

LAPSEN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA		Salassapideävä Julkisuuslaki 24 § 1 mom. 25-k.
Perustiedot		
Lapsen nimi	Syntymäaika	
Varhaiskasvatusyksikkö		
Huoltaja/huoltajat/Muu laillinen edustaja		
Huoltaja/huoltajat/Muu laillinen edustaja yhteystiedot		
Yhteydenpitoon liittyviä lisätietoja (liittyen esim. yhteishuoltajuuteen)		
Muut perheelle tärkeät henkilöt		
Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatiminen		
Laatimisesta vastaava henkilö ja tämän yhteystiedot		
Muu laatimiseen osallistunut henkilöstö ja/tai asiantuntijat		
Miten lapsen näkökulma ja mielipiteet on otettu huomioon		
Miten huoltajien näkemykset otetaan huomioon ja miten yhteistyö on järjestetty		

1

Lapsen mahdollisen aiemman vasun tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutumisen arviointi

Tavoitteiden toteutuminen

Tavoitteet pedagogiselle toiminnalle ja toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi*Tavoitteet ja toimenpiteet koskevat kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuutta.*

Lapsen vahvuudet, kiinnostuksen kohteet ja tarpeet sekä niiden huomioon ottaminen

Tavoitteet pedagogiselle toiminnalle sekä toimenpiteet ja menetelmät tavoitteiden saavuttamiseksi

Mahdolliset muut kehityksen ja oppimisen tukeen liittyvät tarpeet sekä tuen toteuttamiseen liittyvät tavoitteet ja sovitut järjestelyt

Lapsen hyvinvoinnin tukemiseen liittyvät muut huomioitavat asiat

Laatimisessa hyödynnetyt muut mahdolliset asiakirjat ja suunnitelmat

Seuranta- ja arviointijankohdat

Päivämäärä

Tarkennuksia toimintakauden aikana lapsen tarpeiden mukaan

pvm/huomiot

pvm/huomiot

pvm/huomiot

pvm/huomiot

pvm/huomiot

Liite 2: VARHAISKASVATUKSEN ALOITUSKESKUSTELULOMAKE

VARHAISKASVATUKSEN ALOITUSKESKUSTELU		pvm: _____
Lapsen nimi		Syntymäaika
Perheeseen kuuluu:		
Allergiat:	Mahdolliset diagnoosit ja lääkitykset	
Millä mielin olette aloittamassa varhaiskasvatusta?		
Minkälainen päivärytmi lapsella on kotona? Päiväunet, ruokailut.		
Onko lapsi ollut erossa vanhemmistaan aikaisemmin? Miten erotilanteet ovat sujuneet?		
Kuinka lapsen ruokailu sujuu? Käyttääkö veistä ja haarukkaa?		
Missä vaiheessa lapsen siisteyskasvatus on? Käyttääkö vaippaa, käykö potalla? Pyyhkiikö itse pyllyn?		
Mistä lapsi pahoittaa mielensä? Miten suhtautuu pettymyksiin? Onko lapsella taipumusta piiloutua tai karkailla?		
Miten lapsi suhtautuu uusiin aikuisiin?		
Onko jotain mitä vielä haluaisit kertoa?		

Liite 3: KIUSAAMISEN EHKÄISEMISSUUNNITELMA

Kiusaamisella tarkoitetaan systemaattista, tahallista ja toistuvaa samaan henkilöön tai ryhmään kohdistuvaa sanallista tai fyysistä kielteistä toimintaa. Kiusaamiselle on ominaista kiusaajan ja kiusatun välinen voimasuhteiden epätasapaino. Kiusaaminen voi olla joko suoraa tai epäsuoraa.

Epäsuora kiusaaminen:

- poissulkeminen
- selänkääntäminen
- puhumatta jättäminen
- pahan puhuminen
- toisen kaverisuhteiden sotkeminen

Suora kiusaaminen:

- fyysinen väkivalta
- tavaroiden rikkominen tai piilottaminen
- nimittely

Riidat ja erimielisyydet eroavat kiusaamisesta siinä, että ne ovat usein hetkellisiä, eikä niiden kohteeksi joudu jatkuvasti yksi ja sama lapsi. Riitely on tasavertaista, kumpikaan ei ole alistetussa asemassa.

Ennaltaehkäisevä toiminta:

- vaikutetaan lapsiryhmän toimintaan keskusteluilla ja yhteisillä pohdiskeluilla
- luodaan turvallinen ilmapiiri ryhmään: yhteiset säännöt, joita kaikki noudattavat
- vahvistetaan vuorovaikutustaitoja: sääntöleikit, pelit
- leikin havainnointi
- opetellaan sietämään pettymyksiä ja hyväksymään erilaisuutta

Ryhmän aikuisten tehtävä on toimia niin, ettei kukaan tunne oloaan turvattomaksi.

Kiusaamistilanteiden selvittäminen:

Puutu heti ja rauhoita tilanne kun

- huomaat kiusaamista
- lapsi itse kertoo tulleen kiusatuksi
- toinen lapsi tulee kertomaan kiusaamisesta
- huoltajat ottavat asian puheeksi

Selvittele asia kiusaajan ja kiusatun välillä keskusteluin. Tavoitteena on asian sopiminen ja anteeksipyyntö.

Asiasta keskustellaan koko lapsiryhmän kanssa. Keskustellaan asianomaisten lasten huoltajien kanssa.

1

.....
Lastenneuvola

.....
Päivähoitopaikka / Kerho

.....
Puh.pno

.....
Puh.pno

4-VUOTIAAN LAPSEN HAVAINNOINTILOMAKE

Tämän lomakkeen tarkoituksena on koota lapsen kehitykseen liittyvää tietoa sekä tiivistää kodin, päivähoidon ja neuvolan välistä yhteistyötä jokaisen lapsen hyvinvoinnin tukemiseksi.

Lomake täytetään ensin kotona, sitten päivähoidossa (kerhossa tms.). Siellä se käydään yhdessä vanhempien kanssa läpi ja sitten lomake toimitetaan etukäteen neuvolaan ennen 4-vuotisterveystarkastusta.

.....
Lapsen nimi

.....
Syntymäaika

.....
Paikka ja aika

.....
Huoltaja / Huoltajat

.....
Varhaiskasvatuksen työntekijä / Työntekijät

➤ Yhteiskeskustelu varhaiskasvatuksen kanssa on käyty

Päiväys

TIEDONSIIRTOLUPA

Tämän lomakkeen tietoja saa tarvittaessa käyttää yhteistyössä lasta tutkivien / hoitavien tahojen kanssa.

.....
Paikka ja aika

.....
Huoltajan / Huoltajien allekirjoitus

PÄIVITTÄISET TOIMINNOT (rastita sopiva vaihtoehto)	Koti			Päivähoito		
	Kyllä	Vaihtelevasti/ opettelee	Ei	Kyllä	Vaihtelevasti/ opettelee	Ei
➤ Lapsi jää mielellään päivähoitoon	☐	☐	☐	☐	☐	☐
➤ Hänellä on selkeä päivärytmi	☐	☐	☐	☐	☐	☐
➤ Hänellä on säännölliset nukkuma-ajat	☐	☐	☐	☐	☐	☐
➤ Hän rauhoittuu lepoaikakellä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
➤ Lapsi pukee ja riisuu itse ja osaa pyytää tarvittaessa apua	☐	☐	☐	☐	☐	☐
➤ Hän tunnistaa wc-tarpeensa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
➤ Hän siirtyy joustavasti tilanteesta toiseen, esim. lähteminen ulkoa sisälle	☐	☐	☐	☐	☐	☐
➤ Lapsi pystyy itsenäiseen työskentelyyn ja keksii itsikin tekemistä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
➤ Hän pystyy yhteisleikkiin <u>ikäistensä</u> kanssa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
➤ Hän on yhteistyökykyinen ja ottaa muut huomioon.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
➤ Hän osaa odottaa vuoroaan	☐	☐	☐	☐	☐	☐
➤ Lapsi pystyy keskittymään ryhmässä (n. 10 min.)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
➤ Hän on kiinnostunut kynän käytöstä ja / tai rakentelusta	☐	☐	☐	☐	☐	☐
➤ Lapsen television, pelikonsolien ja tietokoneen ääressä olemiseen käytetty aika on aikuisen valvonnassa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
➤ Lapsi on television, pelikonsolien ja tietokoneen ääressä	_____ tuntia arkipäivänä			_____ tuntia arkipäivänä		
	_____ tuntia viikonloppuna			_____ tuntia viikonloppuna		
Lisätietoja	Koti			Päivähoito		

Kuvaile lapsen ruokailutottumuksia (ruokarytmi, ruokailupaikka, käyttäytyminen ruokailutilanteessa, ruokailuvälineiden käyttö, siisteys, makean ja karamellien syönti, sipsit ja limsat, välipalat, ruokajuomat...)

Kotona

Päivähoidossa

Kuvaile lapsen liikkumista (juoksu, kiipeily, pyöräily, hiihto/luistelu, palloleikit, hyppely, keinuminen...)

Kotona

Päivähoidossa

Kuvaile lapsen ulkoilua kotona

Hoitopäivinä

Vapaapäivinä

Kuvaile perheenne kiireetöntä yhdessäoloa kotona

PUHEEN JA KIELEN KEHITYS

Koti

Päivähoito

Osaa

Opettelee

Ei vielä

Osaa

Opettelee

Ei vielä

➤ Lapsen puhe on ymmärrettävää

☐

☐

☐

☐

☐

☐

➤ Lapsi vastaa hänelle esitettyihin kysymyksiin ja vastaus on asianmukainen ja järkevä

☐

☐

☐

☐

☐

☐

➤ Hän käyttää puheessaan 2-4 sanan lauseita

☐

☐

☐

☐

☐

☐

➤ Lapsi ottaa puheella kontaktia

a) aikuisiin

☐

☐

☐

☐

☐

☐

b) lapsiin

☐

☐

☐

☐

☐

☐

➤ Lapsi katsoo puhuessaan kumppaniaan silmiin

☐

☐

☐

☐

☐

☐

Puheen ja kielen kehitys ... Jatkuu		Koti			Päivähoito		
		Osaa	Opettelee	Ei vielä	Osaa	Opettelee	Ei vielä
➤	Hän ymmärtää puhetta						
	a) kahden kesken	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	b) ryhmätilanteessa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
➤	Lapsi osaa toteuttaa 2-osaista kehoitusta, esim. laita kirja pöydälle ja anna nukke minulle	☐	☐	☐	☐	☐	☐
➤	Hän nimeää kolme väriä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
➤	Onko jotain, mikä lapsen puheessa mietityttää?						

TUNNEILMAISU	Koti	Päivähoito
Kuvaile lapsen <u>yleisolemusta</u> , esim. rauhallinen, vilkas, alakuloinen, iloinen, arka, pohdiskeleva, luottavainen, jännittynyt, reipas, ujo, jne.		
Millaiset asiat ilahduttavat lasta ja miten hän ilmaisee hyvän mieltensä?		
Kuinka hän ilmaisee kiukkunsa, pahan mieltensä ja surunsa?		
Millaiset asiat pelottavat tai huolestuttavat lasta?		

<u>Tunneilmaisu -latkuu</u>	Koti	Päivähoito
Miten lapsi suhtautuu pettymyksiin ja rajoittamiseen?		
Miten hän hakee itselleen huomiota, hoivaa tai hellyyttä?		
Kuinka hän ilmaisee toiveensa?		
Kuinka lapsi suhtautuu vieraisiin aikuisiin? Entä lapsiin?		
Mistä iloitset erityisesti lapsessasi / hoitolapsessasi?		
Onko lapsessa tai hänen käyttäytymisessään ollut viime aikoina jotain, mikä on alkanut huolestuttaa?		

KYSYMYKSIÄ KOTIIN

Millainen on lapsen terveys ollut tähän asti?

Onko huolenaiheita lapsen terveyden suhteen nykyään?

Millaisesta tekemisestä/leikistä lapsi nauttii kahdestaan vanhempansa kanssa?

Jos lapsen vanhemmat asuvat erillään, kuinka yhteistyö kotien välillä sujuu?

Keitä muita tärkeitä ihmisiä kuuluu lapsen elämään?

Kiitos yhteistyöstä lapsen parhaaksi!

TERVEISET NEUVOLAN 4-VUOTISTARKASTUKSESTA PÄIVÄHOITOON

Lapsen nimi

Syntymäaika

Neuvolan nimi ja puh. nro

TARKASTUKSEN OSA-ALUEET
Sujuu
Tarvitsee harjoitusta

1. Karkeamotoriikka

☐
☐

2. Tarkkaavaisuus ja yhteistyö

☐
☐

3. Puheen ymmärtäminen ja käsitteet

☐
☐

4. Kuullun hahmottaminen

☐
☐

 5. Silmä-käsi -yhteistyö
☐
☐

6. Muut terveiset

Päiväys

Terveystieteiden allekirjoitus

JATKOTOIMET

Päivähoidon tuki

☐

Terveystieteiden uusintatapaaminen

☐

Ohjattu lisätutkimuksiin, minne

☐

Ohjattu perhepalvelukeskukseen, kenelle

☐

Ohjattu lastentautien poliklinikalle

☐

Ei jatkotoimia

☐

Päiväys

Lääkärin allekirjoitus

Liite 5: SULKAVAN LAPSIPERHEPALVELUIDEN PALVELUKUVAUS

Liite 6: KUVAUS LAPSESTA VARHAISKASVATUKSESSA

KUVAUS LAPSESTA VARHAISKASVATUKSESSA/ESIOPETUKSESSA - LASTA TUTKIVALLE TAHOLLE

Lapsen nimi:

syntymäaika:

Päivähoitopaikka (ryhmän nimi, koko, ikäjakaus, henkilökunta):

Ohje: Kirjaa selkeästi ja lyhyesti lapsen vahvuudet ja tuentarpeet eri osa-alueittain!

Päivittäiset toiminnot (ruokailu, pukeminen, wc jne):

Leikki (monipuolisuus, pitkäjänteisyys, mieluisat leikit, lelut, pelit):

Sosiaaliset ja yhteistyötaidot (suhteet lapsiin, suhteet aikuisiin jne):

Puheen ja kielen kehitys (puheen selkeys ja ymmärrettävyys, ohjeiden ymmärtäminen, puheen runsaus, laulujen ja lorujen muistaminen jne):

Työskentelytaidot (keskittyminen, tehtävien saattaminen loppuun, työskentelytyyli, siirtymävaiheet jne):

Hieno- ja karkeamotorinen kehitys (kynäote, piirtäminen, kuvioiden jäljentäminen, leikkaaminen jne / kävely, juoksu, tasapaino, pallonheitto ja kiinniotto, hiihto, luistelu, pyöräily jne):

Havaitseminen ja hahmotuskyky (palapelit, rakentelut, liikkuminen tilassa jne):

Yhteenveto: (+selkeästi poikkeavat toiminnot)

Paikka ja aika:

allekirjoitus, ammattinimike, puh nro:

